

**İLKÖĞRETİM OKULLARININ FİZİKİ YETERLİLİK STANDARTLARINA (TSE 9518) GÖRE
2000 YILINDAN SONRA YAPILAN OKULLARIN
YETERLİLİK DÜZEYLERİ
(UŞAK İLİ ÖRNEĞİ)**

İsmail GÜNDÜZ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cüneyt AKAR

**Uşak
Ağustos, 2011**

**İLKÖĞRETİM OKULLARININ FİZİKİ YETERLİLİK STANDARTLARINA
(TSE 9518) GÖRE 2000 YILINDAN SONRA YAPILAN
OKULLARIN YETERLİLİK DÜZEYLERİ
(UŞAK İLİ ÖRNEĞİ)**

İsmail GÜNDÜZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Bölümü

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cüneyt AKAR

UŞAK

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ağustos, 2011

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartlarına (TSE 9518) Göre 2000 Yılından Sonra Yapılan Okulların Yeterlilik Düzeyleri (Uşak İli Örneği)” isimli çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakçada gösterilen eserlerden ibaret olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2011

İsmail GÜNDÜZ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İLKÖĞRETİM OKULLARININ FİZİKİ YETERLİLİK STANDARTLARINA (TSE 9518) GÖRE 2000 YILINDAN SONRA YAPILAN OKULLARIN YETERLİLİK DÜZEYLERİ (UŞAK İLİ ÖRNEĞİ)

İsmail GÜNDÜZ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2011

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cüneyt AKAR

Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığına ait ilköğretim okullarının TSE 9518’de belirtilen standartlara uygunluk düzeyleri incelenmiştir. Bu amaçla evren olarak Uşak il genelindeki okullar seçilmiştir. TSE 9518, 2000 yılında yayınlanmış olduğu için bu tarihten sonra yapılmış okullar incelenmiştir. 5 ana kural ve 72 kuraldan oluşan standartları kapsayan bir gözlem formu geliştirilmiş ve form uzman görüşü alınarak kullanılmıştır. Gözlem sonucu elde edilen veriler frekans ve yüzde dağılımı olarak incelenmiştir. İncelemeye konu okulların bu kuralları karşılama düzeyleri, varlık ve yoklukları tespit edilmiştir.

Bu yapıya uyan 17 resmi ilköğretim okulu incelendiğinde okul yapılarının planlanmasında bu standartlardan bazılarının hiç dikkate alınmadığı tespit edilmiştir. Bazı kuralların ise planlarda yetersiz düzeyde olduğu görülmüştür. Fiziki yapılar olarak okulların TSE 9518’de belirtilen standartları tam olarak taşımaları durumunda eğitimde önemli bir altyapı sorununun ortadan kalkacağı ve sosyal yaşam alanları olarak okulların daha güzel ortamlar olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul, Okul Yapıları, Okul Standartları.

ABSTRACT

THE SATISFACTORINESS LEVELS OF THE PRIMARY SCHOOLS ACCORDING TO THE STANDARDS OF THE PHYSICAL SATISFACTORINESS OF THE PRIMARY SCHOOLS (TSE 9518) WHICH WERE BUILT AFTER THE YEAR 2000. (THE SAMPLE OF USAK PROVINCE))

İsmail GÜNDÜZ

Department of Educational Sciences

Social Sciences Institutes Uşak University, June 2011

Advisor: Assoc. Prof.Dr. Cüneyt AKAR

In this research the primary schools which are relating to the Ministry of Education has been examined for their appropriatenes level of the defined standarts of The Institute of Turkish Standarts. With this aim the schools in Uşak province have been chosen as the research region.

As The Institute of Turkish Standarts 9518 was published in 2000, the schools which had been built before that date were examined. An observation form which contains 5 main rules and 72 rules has been developed and it has been used as an expert opinion. The datas which had been gained from the observation result were examined as a frequency and percentage dispersion. The levels of rule application, existence and absence of these schools which were the subject of the research were revealed.

When the offical 17 primary schools are examined it has been seen that some of these standarts hadn't been considered for the planning of the school buildings. Also it has been seen that some of the rules were in deficient level. If the schools have the complete standarts in pyhsical edifice that has been defined in The Institute of Turkish Standarts 9518 it's thought that an important problem in the education infrastructure will be removed and also it's thought that the schools will be more beautiful as a social living area.

Keywords: School, school buildings, school standards

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

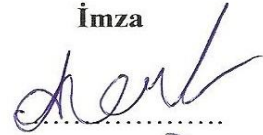
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi tezli yüksek lisans öğrencisi İsmail GÜNDÜZ'ün "İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartlarına (TSE 9518) Göre 2000 Yılından Sonra Yapılan Okulların Yeterlilik Düzeyleri (Uşak İli Örneği)" başlıklı tezini değerlendirmek üzere ....19.08.2011..... günü saat 10:00.'de Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman Üye

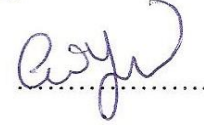
:Yrd. Doç. Dr. Cüneyt AKAR

İmza

Üye

:Doç.Dr. Cemil YÜCEL

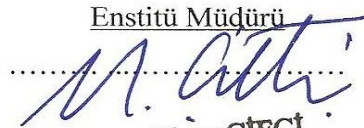

Üye

:Yrd.Doç.Dr. Hakan GÜLVEREN

Enstitü Müdürü

Doç.Dr. Musa ÇİFCİ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu tezi hazırlamamda zamanlarını, değerli tecrübelerini ve emeklerini esirgemeyen daima yol gösteren değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Cüneyt AKAR'a sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmam sırasında zaman ve engin tecrübelerini esirgemeyen Doç. Dr. Cemil YÜCEL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek Lisans eğitimim boyunca desteklerini eksik etmeyen değerli hocalarım Doç. Dr. Lütfullah TÜRKMEN, Yrd. Doç. Dr. Hakan GÜLVEREN'e ve Arş. Görv. Gökhan DEMİRHAN'a teşekkür ederim.

Yüksek Lisans eğitimim süresince bana destek veren ve yüreklendiren sevgili eşim ve biricik çocuklarıma teşekkür ederim.

Yine tezimi hazırlarken yanımda olan ve birlikte çalışma şansı bulduğum dönem arkadaşlarıma ve Uşak Milli Eğitim Müdürlüğüne teşekkür ederim.

İsmail GÜNDÜZ

ÖZGEÇMİŞ

1974 yılında Malatya’da doğdum. İlk ve Orta öğrenimimi Malatya’da tamamladıktan sonra 1992 yılında Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesinde Sınıf Öğretmenliği bölümüne girip 1996 yılında mezun oldum. 1996 Eylül ayında Uşak ili Banaz İlçesi Ovacık köyünde göreve başladım. Şu ana kadar geçen 14 yıllık meslek hayatımın 1,5 yılı Öğretmenevi Müdürlüğü, 5 yılı İlköğretim Okulu Müdür Yardımcılığı ve 1,5 yılı da okul müdürü olmak üzere 8 yılı yöneticilikle geçti. Halen okul müdürü olarak görev yapmaktayım. Evli ve 2 çocuk babasıyım.

2008 yılında Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi alanında yüksek lisan yapmaya başladım.

Meslek hayatım boyunca İşletme yönetimi, Toplam Kalite Yönetimi, İnceleme ve Soruşturma Teknikleri, Sivil Savunma, Bilgisayar, Web tasarım gibi konularda hizmet içi eğitimler aldım.

2008 yılında Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında Eğitim Yönetimi alanında Yüksek Lisans yapmaya başladım.

İsmail GÜNDÜZ

KISALTMALAR

Tse : Türk Standartları Enstitüsü

Meb : Milli Eğitim Bakanlığı

Vb. : Ve Benzerleri

İ.K.Y. : İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

T.D : Tebliğler Dergisi

R.G : Resmi Gazete

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 - Genel Yerleşime Ait Kurallar.....	29
Tablo 2 - İdari Hizmet Birimlerine Ait Kurallar	32
Tablo 3 - Eğitim-Öğretim Hizmet Birimlerine Ait Kurallar	34
Tablo 4 - Yardımcı Hizmet Birimlerine Ait Kurallar	37
Tablo 5 - Destek Hizmet Birimlerine Ait Kurallar	40

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	v
ABSTRACT.....	vi
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ	viii
ÖZGEÇMİŞ	vii
1. BÖLÜM	1
Giriş.....	1
1.1. Problem Durumu ve Araştırmanın Önemi	1
1.1.1 Problem Sorusu.....	3
1.1.2 Alt Problemler.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Tanımlamalar	4
İlköğretim Okulu.....	4
Standart	4
TSE.....	4
2. BÖLÜM	5
Kavramsal Çerçeve	5
2.1 Eğitim ve Okul	5
2.2 Kaliteli İlköğretim Okulu	6
2.3 Eğitim Mekanı Öğrenme İlişkisi	10
2.4. Milli Eğitim Bakanlığının Okul Planlaması.....	14
3. BÖLÜM	20
Yöntem.....	20
3.1 Araştırma Modeli	20
3.2 Çalışma Grubu/Örnekleme/Katılımcılar	21
3.3 Veri Toplama Araçları	21
3.4 Verilerin Analizi.....	23
3.5 Yorumlama ve Raporlaştırma	26
3.6 Geçerlilik-Güvenirlilik Önlemleri.....	26
3.7 Araştırmacının Rolü ve Etik Kurallar	26
4. BÖLÜM	28
Bulgular.....	28
4.1 Genel Yerleşim Kurallarına Ait Bulgular	29
Tablo 1 - Genel Yerleşime Ait Kurallar.....	29
4.2 İdari Hizmet Birimlerine Ait Bulgular	32
Tablo 2 - İdari Hizmet Birimlerine Ait Kurallar	32
4.3 Eğitim-Öğretim Hizmet Birimlerine Ait Bulgular	34
Tablo 3 - Eğitim-Öğretim Hizmet Birimlerine Ait Kurallar	34
4.4 Yardımcı Hizmet Birimlerine Ait Bulgular	37
Tablo 4 - Yardımcı Hizmet Birimlerine Ait Kurallar	37
4.5 Destek Hizmet Birimlerine Ait Bulgular	40
Tablo 5 - Destek Hizmet Birimlerine Ait Kurallar	40
4.6 TSE 9518 Sayılı Standartlara Neler Eklenebilir	41
5. BÖLÜM	42
5.1 Yorumlar ve Tartışmalar	42
5.2 Sonuç ve Öneriler.....	47

EKLER.....	50
GÖZLEM ARAÇLARI.....	50
Fiziki Yeterlilik Gözlem Formu.....	50
GENEL YERLEŞİME AİT KURALLAR.....	50
İDARİ HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR	51
EĞİTİM –ÖĞRETİM HİZMET BİRİMİNE AİT KURALLAR.....	52
YARDIMCI HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR	54
DESTEK HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR.....	56
KAYNAKÇA.....	57

1. BÖLÜM

Giriş

Bu bölümde araştırmanın problem durumu ve önemi, araştırmanın amacı, araştırma soruları, sayıtlılar ve sınırlılıklar başlıklarına yer verilecektir.

1.1. Problem Durumu ve Araştırmanın Önemi

TSE okul fiziki yapıları ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Nisan 2000 tarihli 9518 numaralı standart okul binalarının fiziki yapıları ile ilgilidir. Bu standartlar belirlendikten sonra ve resmi olarak yayımlandıktan sonra beklenen odur ki ülkemizde ilköğretim okullarının yapılarını planlayan Milli Eğitim Bakanlığı 2000 yılından itibaren bu standartları göz önünde bulundurarak yeni okullar inşa etmesidir. Bu tez çalışmasında Bakanlığın okul binalarının bu standartlara ne düzeyde uyduğunun tespiti amaçlanmıştır.

Temel eğitim olan İlköğretimde eğitim ve öğretimi etkileyen diğer faktörlerin yanında ve en etkili olanlarından biri de fiziki mekândır. (Akar ve Sadık 2002) Eğitim ortamlarının yeterlilik düzeyi, çocuğun ilgisini çekmesi, yaratıcılığının ortaya çıkarılmasında önem arz etmektedir. Nitekim dünyada ve ülkemizde okul binalarının geliştirilmeye çalışılması ve özellikle onlarca yıldır Milli Eğitim Bakanlığı okul tip projelerini yenilemesinin ve bir şeyler katmasının nedeni de projelerin fiziki yapılarının yetersiz olması ve ihtiyaçları karşılamamalarıdır.

Yapılan tüm değişikliklere ve projelerdeki yeniliklere rağmen ilköğretim okullarında henüz istenilen fiziki yeterliliğe ulaşamaması bu araştırmayı gerekli kılmıştır. 2000 yılından bu güne kadar MEB ilköğretim okullarının projelerinde bir takım değişikliklere gitmiştir. MEB Yatırımlar ve Tesisler Daire Başkanlığı bu konudaki tip projelerini belli aralıklarla revize etmiştir. (<http://ytdb.meb.gov.tr/projeler.php>: son erişim 01/07/2011).

Bu çalışmalara baktığımızda bazı alanlarda TSE standartlarını dikkate almışsa da TSE 9518 sayılı İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartlarına atıfta

bulunmadığı dikkat çekmektedir. Oysa Kamu adına uygun standartları oluşturmaya çalışan TSE'nin ortaya koyduğu standartların yine bir kamu kuruluşu olan MEB tarafından dikkate alınıp alınmadığı önemlidir ve bu çalışmanın önemini de arttırmaktadır.

Milyonlarca öğrenci, öğretmen, yardımcı personel ve çoğu zamanda veliler ve halkın hizmet aldığı veya verdiği bu ortamların planlanmasında bir takım standartların olmasının beklenmesi son derece doğaldır ve gereklidir. Belki de MEB bu araştırmanın konusu olmayan başka standartlara göre projelerini planlamış olabilir ancak TSE gibi hayatımızın hemen hemen tüm alanlarındaki mal ve hizmetlerin standartlarını bilimsel temellerde oluşturmaya çalışan milli bir kurumun ortaya koyduğu standartları dikkate almak ta oldukça önemlidir.

Özel eğitim kurumları ile ilgili fiziki yapı şartlarında TSE standartları zorunlu tutulurken Resmi ilköğretim okullarının yapımında fiziki bakımdan bu standartlara ne derce uyulduğunun tespiti bu araştırmanın önemini arttırmaktadır. Şayet araştırmanın bulgularında bu standartlara uyulduğu ortaya çıkarsa bu ülkemiz için önemlidir ve fizik mekânın öğrenme üzerine olumlu etkileri ile ilgili bilimsel görüşlerin dikkate alındığını ve daha üst standartlara ulaşma gayretinin olduğu düşünülebilir. Ancak TSE standartları açısından ölçülebilir önemli bir uyumsuzluk durumu en basit düzey standartlar dahi gözetmeden Türkiye'de ilköğretim okulu planlaması yapıldığı, çağdaş eğitim ortamları oluşturmada problemler olduğu düşünülebilir.

Eğitimde kalite sadece eğitim veren ve alanın gayretleri yeterli düzeye getirilemez. Eğitim ortamının kalitesinin eğitim kalitesini arttırdığı tartışılmaz bir gerçektir. Öğrencilerin eğitim alırken öğretmenlerin eğitim verirken içerisinde buldukları ortam oldukça önemlidir ve bu ortam onları olumlu ya da olumsuz olarak etkileyecektir. Ülkemizde ilköğretim düzeyindeki öğrenciler ortalama ders saati ve sosyal etkinlikler zamanı ele alındığında 7 ders saati yani 280 dakika, teneffüs saati olarak 65 dakika toplam 345 dakika yani yaklaşık 6 saatlerini günün ¼ ünü okulda geçirmektedirler (MEB, 2010). Bu zamanın tamamının günün iletişim ve etkileşim süresinin büyük bölümü olduğu düşünüldüğünde ve tüm öğrenme süresinin büyük bir kısmını oluşturduğu düşünülürse oldukça uzun bir zamandır. Bu zaman dilimi içerisinde çocuğun iyi bir yaşam kalitesi içerisinde eğitimini sürdürmesi çocukluk dönemindeki bu kesimin eğitimsel ve psikososyal ihtiyaçları açısından önemlidir. Okul ortamı aynı zamanda öğrenci davranışları açısından da önem arz

etmektedir. Psikolojik olarak düzenli ve temiz bir ortamdaki aynı öğrencinin davranışı ile düzensiz ve sevimsiz bir eğitim ortamındaki davranışları aynı değildir. Olumsuz davranışların kaynaklarından biri de ortamdır. ([http://www.acevokuloncesi.org/ogrenme-ortami/ogretmen/sinif-yonetimi? start= 9](http://www.acevokuloncesi.org/ogrenme-ortami/ogretmen/sinif-yonetimi?start=9) son erişim:17/08/2011).

Öğrenme ortamları kalıcı öğrenme üzerinde de önemli bir etkidir. Farklı duyu organlarına hitap edecek öğrenme ortamlarının oluşturulması bu açıdan da önem arz etmektedir. Bu araştırma öğrenme ortamlarının bu açıdan da belirli standartlarına sahip olması gerektiği için önemlidir.

Araştırma Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının fiziki yapılarında TSE 9518 standartlarına uygunluk durumu tek tek standartlar bazında ele alınarak değerlendirilmiştir. Araştırma 2000 yılından sonra Uşak il genelinde yapılan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 17 ilköğretim okulu ile sınırlıdır. Özel ilköğretim okulları dâhil değildir. Araştırmada evreni 2000 yılından sonra yapılmış MEB’e bağlı tüm ilköğretim okulları olup evreni temsilen Uşak ilinde TSE 9518 standartlarının yayımlandığı tarih olan 2000 yılından sonra yapılan 17 okulun tamamı örneklem olarak alınmıştır. Araştırmada okullar standartları yerinde incelemek amacıyla hazırlanmış “Gözlem Formu”na göre incelenmiştir.

1.1.1 Problem Sorusu

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ve 2000 yılından sonra yapılmış ilköğretim okullarının TSE 9518 standartlarına uygunluk düzeyi nedir?

1.1.2 Alt Problemler

- 1- Milli Eğitim Bakanlığı okul yapımında TSE 9518 kurallarından;
  - a-Genel Yerleşime Ait Kurallara hangi düzeylerde uymuştur?
  - b-Hizmet Birimlerine Ait Kurallara hangi düzeylerde uymuştur?
  - c-Eğitim Öğretim Hizmet Birimine Ait Kurallara hangi düzeylerde uymuştur?
  - d-Yardımcı Hizmet Birimlerine Ait Kurallara hangi düzeylerde uymuştur?
  - e-Destek Hizmet Birimlerine Ait Kurallara hangi düzeylerde uymuştur?
- 2- MEB tarafından yapılan resmi ilköğretim okullarının inşasında dikkate

alınmayan standartlar nelerdir?

3- TSE 9518 Standartlarına hangi kurallar eklenebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ilköğretim okullarının bina planlaması yapılırken TSE 9518 Standartlarına uyulup uyulmadığı ve bu standartlara uyulma düzeyini incelemek ve sonuçlarını ortaya çıkarmaktır.

1.3. Tanımlamalar

İlköğretim Okulu

Öğrenime başlama yaşına gelmiş kız ve erkek çocukların temel eğitim seviyesinde mecburi eğitim ve öğretiminin yapıldığı bina ve tesislerdir.(TS 9518, s.1)

Standart

- *Örnek veya temel olarak alınabilen, ölçün.
- *Bir devlet kuruluşu veya bir grup özel kuruluş tarafından belirlenen teknik şartname.
- *Belirli bir amaç için arzu edilen ve beklenen kalite ve başarı derecesi.
- *Belli bir tipe göre yapılmış veya ayrılmış, ölçün (TDK, 2010).

TSE

Standartlar oluşturmak amacıyla 1960 yılında 132 sayılı TSE Kuruluş Kanunuyla kurulmuştur. Özel hukuk hükümlerine göre yönetilen bir kamu kuruluşudur. Markası TSE'dir. Bu standartlar ihtiyari olup standardın ilgili olduğu bakanlıkça mecburi kılınabilir. Bir standardın mecburi kılınabilmesi için öncelikle TSE'nin olması gerekir. (<http://www.tse.org.tr/Turkish/tse/kurulus.Asp>).

2. BÖLÜM

Kavramsal Çerçeve

2.1 Eğitim ve Okul

Günümüzde eğitim insanların en önemli ihtiyaçları arasındadır. Çağımızda her alanda yaşanan değişim muhakkak ki eğitimde de yaşanmaktadır. Ülkemizde de eğitim alanında yeni yaklaşımlar gerek alt yapı gerekse donanım açılarından sürmektedir. Bu değişim içerisinde temel eğitimi oluşturan ilköğretim okullarının fiziki yapılarında da bir takım değişimler rahatlıkla gözlenmektedir. Eğitimin gerçekleştiği mekânlar olan okullar sundukları imkânlar, estetikleri ile içerisinde gerçekleşen eğitim faaliyetine direkt etki eden yapılardır.

Alkan (1995) eğitimde insan gücü ve insan gücü dışı diğer kaynaklardan bahseder. İnsan gücü dışı birçok kaynağın içerisinde okul binaları da vardır. Eğitimde kaynakların doğru planlaması, uygulanması ve değerlendirilmesi sonucunda revizyonların yapılması ve mükemmele ulaşılması gereklidir. Çünkü günümüzde tüm ülkelerin her alanda kalkınması için en büyük çabaları bilgi üretmektir. Gedikoğlu (2005) bilginin üretildiği ve insanlığın hizmetine sunulduğu yerlerin okullar olduğunu söylemektedir. Okulların ilk kademesi de ilköğretim okullarıdır. Bilgi ve teknoloji toplumu olmak için okulların en iyi donanımlara sahip olması gereklidir. Özellikle Avrupa Birliğine girme çabasında olan Türkiye’de okullar belli standartları taşımak zorundadırlar. Zaten müzakere sürecinde bu konularda ele alınmaktadır.

Ancak eğitimde bir girdi olan ve insan gücünün süreçteki yaşam alanı ve eğitim materyali olan okullarımızın yapılan araştırmalarda yeterli donanıma sahip olmadıkları görülmüştür. Gök ve Gürol tarafından Fırat Üniversitesinde 2002 yılında yapılan ve “Zaman ve Ergonomik Açından İlköğretim Okul Binalarının Kullanım Durumu” Elazığ ili örneği çalışmasında elde edilen bulgulara göre İlköğretim

okullarının %32,7 sinde okullarda olması gereken çeşitli birimlerin hiç olmadığı, kalan %67,3 ünde ise var olan bölümlerin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Hatta okulların hiçbirinde lisan laboratuvarı yoktur ki günümüzde dil eğitiminin ülkede neden başarısız olduğu tartışıldığı düşünülürse fizik mekân eksikliği ile başlayan yetersizliğin etkisi önemsenmelidir.

Yine aynı araştırmada okulların %1,8 i normal eğitim yaparken %98,2 si ikili eğitim yapmaktadır. Bu da gösteriyor ki planlı olarak yapılmayan ve nüfus hareketleri ve artış hızı dikkate alınmadan yapılan okullar nedeni ile okullarımızın büyük bölümü ikili eğitim yapmak zorundadır. İkili eğitimin neden olduğu problemler konusuna araştırmada detaylıca girilmeden sadece ortaya çıkardığı en büyük sonuç olan okul sadece dersliktir anlayışıdır. Çünkü bu okullarda öğrenciler erken saatlerde derse girip tam olarak teneffüs imkânı ve sosyal etkinlik zamanı bulamadan yerini diğer öğrenci grubuna bırakmaktadır ki bu birçok kazanımın oluşmasına engeldir.

2.2 Kaliteli İlköğretim Okulu

Akar ve Sadık (2002) toplumun eğitim kurumlarından beklediği, nitelikli bireyler yetiştirmek ve artan eğitim talebini karşılayarak bilimsel, teknolojik, toplumsal ve mesleki değişime yanıt vermektir diyerek eğitim kurumlarının toplum için önemini vurgulamaktadır. Bu nedenle toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek ve nitelikli bir eğitim gerçekleştirmek için yapılacak binaların tasarım ve planlanmasında çağın ihtiyaçlarına uygun özellikler göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla birlikte Türkiye gibi gelişmekte olan ve yeteri ekonomik güce sahip olmayan ülkelerde bina planlamasında ekonomik olması, uzun vadede ihtiyacı karşılıyor olması, kullanışlı olması, geliştirilebilir olması gerekmektedir.

Gedizlioğlu (2001) modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu günden beri eğitimin önemli bir amaç olduğunu, bu süreçte eğitimin tüm alanlarında yenilikler ve reformlar yapıldığını ve belirli bir düzeye gelinmeye çalışıldığını belirtmiştir. Özellikle okulların mimari yapıları ve yeterlilikleri ilgili olarak süreç içerisinde bir çok çalışma yapılmışsa da modern anlamda ve 21. yüzyıl vizyonuna uygun olarak 1997-1998 yıllarından itibaren geliştirilen projeler ile bir noktaya varılmaya çalışıldığı, bu tarihten itibaren Milli Eğitim Bakanlığı üniversitelerin mimarlık

bölümleriyle işbirliği içinde örnek okul projeleri elde etmeye çalışıldığı görülmüştür. Ancak çalışmada sadece mimari kaygılar ön planda kalmış sosyal ve psikolojik açılar ile birlikte mimari olarak iklim, coğrafya, topografya gibi konular projeler yansıtılmadığı belirtilmiştir. Projeler konusunda her ne kadar üniversitelerden ihale yoluyla proje edinilmeye gidilmişse de bu dahi tartışmalar yaratmıştır. Çünkü bu yol tüm üniversitelerin görüşünü ve birikimini alma noktasında problem yaratmakta ve farklı fikirleri engellediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tanner (1999) İlköğretim okulları tasarlanırken mimarlar, çevreciler, eğitimciler ile birlikte eğitim politikaları da göz önünde bulundurularak çalışmaların yürütülmesi gerektiği üzerinde durmuş ve okul binalarının sadece mimari bir yapıdan ibaret olmadığını eğitim ve eğitimciler açısından kullanılabilirliği üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir.

Akar ve Sadık (2002) ilköğretim okul alanları çoklu kullanıma imkân tanımalı, gelecekte meydana gelecek yeniliklerinde uygulanabileceği esnek bir yapıya sahip olması gerekliliği üzerinde durmuştur. Bu düşünce günümüz okullarının en büyük problemlerinin neden var olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle gelecekte olabilecek yeniliklere uygulanabilirlik ve yapıların esnek olması konusu nüfus hareketliliği yüksek olan ülkemiz için oldukça önemlidir.

Okul sadece eğitimin gerçekleşmesi için yapılmış derslikler bütünü olsaydı ve bu tarif yeterli olsaydı okullarımız yeterli olabilirdi. Okul anlayışı ülkemizdeki gibi sadece derslik değildir ve gelişmiş ülkelerde de bu açıdan ele alınmamıştır. Çağdaş uygulamalarda okullar eğitim- öğretim yeterlilikleri yanında estetik kaygılarını da ön plana çıkarmışlardır. Özüekren (1982) araştırmasında gerek eğitimsel gereksinimler gerekse kullanıcı konforu açısından eğitim ekipmanlarının tasarımına bütünsel bir yaklaşımın nasıl belirleneceği sorununa çözüm getirmeyi amaçlamıştır. Araştırmacı, eğitsel ortamların yönetici, eğitici, ergonomist ve mimardan oluşacak geliştirme grupları tarafından ele alınması ve işbirliği yapılması gerektiğini önermektedir.

Can (2004) gelişmiş toplum olma yolunda bireyin kendini tanıması ve gerçekleştirilmesi için eğitime ihtiyacı olduğu noktasında tartışmaya yer olmadığını belirterek bu işin yapıldığı ortamların yani okulların önemi üzerinde durmuştur. Bu süreç yani öğrenme süreci öğrenme ve öğretme eylemi çevre koşulları iyi dizayn edilmiş bir ortamda gelişmiş öğrenme programlarıyla olabilir. Çevre koşullarından kasıt muhakkak ki okulu da içine almaktadır. İyi organize edilmiş bir eğitim ortamı bu eylemin daha başarılı ve amacına uygun yürütmesi konusunda faydalı olacaktır.

Öğretim teknolojiler sadece bilinen anlamda teknolojik materyallerden ibaret değildir. Öğrenme ortamlarının etkili ve verimli şekillendirilmesi, uzun vadeli ve geliştirilebilir olarak planlaması da öğretim teknolojileridir.

Akkoyunlu (2008) çağımızda bilgi toplumuna insan yetiştirmek üzere hazırlanmış eğitim ortamlarını daha etkili, verimli ve öğrenmeyi gerçekleştirecek öğrenciler açısından çekici olabilmesi için öğrenciyi merkeze alan yaklaşımlar üzerinde durulmasının önemini vurgulamıştır. Bu yaklaşım çerçevesinde öğrenme ortamları birçok açıdan ele alınmalı ve ilköğretim okulları bilgi çağına hitap edecek düzeyde donanıma sahip olmalıdırlar. Yapılandırmacı eğitime geçiş ile birlikte sadece uyarıcı-tepki ilişkisi ile işleyen davranışçı yaklaşım ortadan kalkmıştır. Artık öğrenme öğrenenin çevresinden duyu organları yardımı ile aldığı bilgi ve becerilerin zihinsel bir çalışmadan sonra bireyin kendi gerçeğini oluşturması yani var olan bilgiden yeni bilgi oluşturma sürecine geçiş olmuştur. Artık öğrenmede uyarıcı tek başına ana aktör olmaktan çıkmış okul yani ortam öğrenmenin ana aktörü konumuna gelmiştir. Bu değişim ülkemizde hızla oturtulmaya çalışılmış ancak temel olarak bu geçiş sağlanmaya çalışılmışsa da ana faktör olan öğrenme ortamları ile ilgili yani ilköğretim okullarının fiziki düzeyleri ile ilgili tam olarak geniş çaplı araştırmalar yapılmamıştır.

İlköğretim okulları tüm formal eğitim sürecinin başlangıcı olarak büyük önem taşımaktadır. Zihinsel faaliyetlerin etkin başlangıç yeri olması, üst öğrenimin temeli olarak bu düzeyde yapılacak çalışmalar orta ve yüksek öğretimde yaratıcılığın ortaya çıkmasına ve ülke düzeyinde bilimsel gelişimin doğmasında en önemli başlangıçtır. Bu nedenledir ki gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde ilköğretim düzeyindeki okul yapıları ile ilgili gerek eğitim camiası gerekse mimarlık camialarınca araştırmalar yapılmakta mevcut yapıların geliştirilmesi için yoğun çabalar sarf edilmektedir. Yapıların içerik olarak yeterli olması çalışmalarını yanında mimari olarak dış görünüşlerinin dahi farklı ve ilgi çekici olmasının ilgi ve sevgiyi arttıracığı düşüncesiyle son zamanlarda radikal, sıra dışı okul mimarisi önemli bir gelişme göstermektedir.

Dinç ve Onat (2002) yapılan çalışmalarda Türkiye'deki ilköğretim okullarında belirli standartlara göre hareket edilmediği için mevcut yapılar içerisinde kullanımı kolaylaştırmak için ya da yer kazanma gibi nedenlerle çoğu zaman gerekli mimari tedbirler alınmadan okul yönetimleri tarafından değişimler yapılmak zorunda kaldığını ortaya koymuşlardır. Bu durum ilköğretim okul yapılarının plansız,

yetersiz yapılmalarının neticesinde sahadaki eğitim yöneticilerinin ilkel olarak ürettikleri çözüm yollarına başvurmalarına neden olmaktadır. İlköğretim okulları işleyiş içerisinde sürekli mekânlar üzerinde tadilatlarla gitmekte ve alan kazanma çalışmaları yapmaktadır. Bakanlık ise tesis olarak plansız ama sonuçta projeleri olan ek derslik yapma çalışmaları ile ihtiyaçları giderme çabaları ortaya koymaktadır.

Çınar vd. (2007) değişimin hızla yaşandığı çağımızda artık eğitimin nerede ve ne zamanda olup olmayacağı, okul mekânlarının nasıl olacağı konusunda eğitimciler dinamik ve interaktif öğrenme ortamlarının önemi üzerinde durmaktadırlar diyerek öğrenme mekânları ile ilgili arayışların sürekli devam ettiğini vurgulamışlardır. Öğrenme ortamlarının öğrenci sayılarına göre büyüklük ve küçüklüğü yerine etkili birer öğrenme ortamı olarak düşünülmesi gereklidir. Türkiye’de eğitim müfredatları çeşitli dönemlerde farklılık gösterse ve ki zaman radikal değişiklikler yapılsa da öğrenme ortamlarına ait değişikliklerin yapılmaması ve ilköğretim okullarının yapımında derslik ihtiyacı mantığının dışına çıkılmaması tüm değişikliklerin tam olarak başarıya kavuşmadan ya tekrar değiştirme zorunluluğunun ortaya çıkmasına ya da başarısızlığın kalıcı etkileriyle sürmesine neden olduğu tespit edilmiştir. Yapısal değişikliklerin fiziksel ve teknolojik donanımlar ile düzenlenmesi sağlanmadığı sürece başarılı olunamayacağı artık kabul edilerek bu konuda çalışmalar yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Akar ve Sadık (2006) ortalama bir ilköğretim okulunda öğrenci başına 6,00 metrekare inşaat alanı olması gerektiğini belirtmektedirler. Bu durumda ortalama 500 öğrencisi olan bir okulun 3.000 metrekare kapalı alanı olması gerekmektedir. Günümüzde ülkemizde bu oran genel olarak öğrenci başına yaklaşık 3,00 metrekare olarak yürütülmektedir. Yani olması gerekenin ancak yarısı inşa edilerek birçok alan projelerden çıkarılmaktadır. Genel olarak sosyal alanlar ve laboratuvarlar çıkarılırken derslikler ve idari çalışmalardan oluşan yapıların dışına çıkılmamaktadır. Oysa ilköğretim okullarında okul aktörlerinin tümünün genel ya da özel ihtiyaçlarını karşılayacak alanların yanı sıra sağlık, güvenlik, eğlence gibi ihtiyaçların da karşılanabileceği alanlar olması gerektiği tespit edilmiştir. Bu durumda son zamanlarda yapılan projelerde bu alanlar yapılaraya dâhil edilmeye çalışılsa da genel olarak büyük eksikler olduğu tespit edilmiştir.

Tanner (1999) çalışmasında okul yapılarının iki yönlü olarak ele alındığını bunların Doğal Alanlar ve Öğrenme Destek Alanları olduğunu vurgulamıştır. Bu açıdan bakıldığında okulların özellikle ilköğretim okullarının doğal çevre ile uyumlu

öğrencilerde doğa bilincini oluşturacak şekilde tasarlanması gerektiği yanında işlevsel yönü ile öğrenmeyi kolaylaştıran ve sevdiren tasarımlar olması gerektiğini belirtmiştir. İlköğretim okullarının diğer tüm okul türlerinde de olduğu gibi hem bilişsel hem de duyuşsal yönden etkili birer yapıya sahip olmaları gerektiğini tespit etmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda eğitim yapıları tasarlanırken önceden belirlenmiş standartlara göre hareket edilirken sadece mimari açıdan değil şehir planlamacıları da bu programın içerisinde yer almalıdır demiştir. Ancak bütün bunlara rağmen okul tasarımlarında tüm dünyada da var olmasına rağmen Türkiye’de en göze çarpan durum olarak fonksiyonel ve yapısal tasarım problemleri her yeni projede tamamen azaltılmadan devam ettiği bulgusuna ulaşmıştır.

Aydın (2010) çalışmasında okul binaları tasarlanırken ruha da hitap etmelidir diyerek eğitim ortamları ve yapılarında sanatsal ve estetik açıdan da tedbirler alınması gerektiğini belirtmiştir. Okul binalarının beton yığını olmak dışın da itina ile tasarlanması gerektiğini tespit etmiştir. Bir ilköğretim okulu yapısı eğitsel tüm mekânları kapsasa bile sanat eseri gibi ruha işleyebilen okullar olmadıkça tamamlanmış sayılmazlar düşüncesi okulların bir bina olması dışında değerlere sahip olması gerektiğini vurgulamıştır.

2.3 Eğitim Mekanı Öğrenme İlişkisi

Burden (1995) yapılan araştırmalarda okul binaları ve öğrenme arasında ilişki bulunduğunu tespit etmiştir. Okul binası ve dersliklerin fiziksel görünümünün öncelikle öğrencilerin fizyolojik ihtiyaçlarına ve öğretim etkinliklerine uygun olması gerektiğini tespit etmiştir.

Dewey, “*yaratıcı bireylerin doğüstü yeteneklerle dünyaya geldiğine sadece aptal kitleler inanır.*” diyerek bireylerin yaratıcılığının çevre koşullarının düzelmesiyle ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır. (akt. Ergin, Birol,2005) Özellikle ülkemizde, taşrada insanların kendilerini gerçekleştirebildikleri ve kısıtlı da olsa yaratıcılıklarını ortaya koyabildikleri tek yer okuldur. Dewey’in bu oldukça yerinde tespiti eğitimde çevre koşullarının hem sosyal anlamda hem de fiziki anlamda büyük önem taşıdığını göstermektedir.

Kolareviç (2003) öğrenme faaliyeti genel olarak üç ortamın hazır olması ile gerçekleşir demiş ve bunları Toplumsal Ortam (community environment), Öğrenme

Ortamı (learning environment), Fiziksel ortam (physical environment) olarak belirtmiştir (akt. Çınar, Çizmeci, Akdemir.2007). Fiziksel ortam yani physical environment diğer iki ortamdaki farklı olarak eğitimle ilgili tüm işlevlerin yürütülmesi amacıyla oluşturulmuş olan mekânlar yani okullardır. Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için eğitim teknolojilerinin bir parçası olan fiziksel ortamların yani okulların önemi tüm araştırmalarda ön plana çıkmaktadır. Çünkü öğrenmenin gerçekleşmesi için öğrencinin hazır bulunuşluğu, öğretmenin donanımı ve varlığı ile ortamın verdiği fırsatların ortak çalışması ile olacaktır.

Yıldırım ve Şimşek (2003) eğitim ana hizmetinin yaygınlaştırılması ve verimli bir şekilde yürütülmesi için eğitim araçlarının en büyüğü olan eğitim ortamının eğitim teknolojilerindeki yerinin önemi üzerinde durmuştur. Nitekim eğitim ortamı da birçok bilimsel çalışmada eğitim teknolojilerinin ve dolayısıyla eğitim araçlarının bir parçası ve en büyüğü olarak ele alınmıştır. Bu nedenle de eğitimde fiziki yapı planlamasında eğitimin tamamının etkileneceği düşünülerek belirli standartlara sahip tesisler inşa etmek ve bu standartların en üst düzeyde tutulması beklenmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Bundan dolayı ülkemizde okul yapıları planlanırken ne gibi standartlara uyulduğu ve nelerin göz önünde bulundurulduğu konusu bu araştırmanın temeli olmamakla birlikte en azından TSE 9518’te belirtilen minimum düzeydeki standartlara uyulması beklenmektedir.

Uludağ (2008) çalışmasında insanlar için mekânların her zaman önemli olduğunu tarihten bu güne yaşadıkları yapılar üzerinde birçok gelişmeler yaşandığını ve bugün artık yüksek teknoloji binalar ortaya çıkmasının bu çabaların ve çalışmaların sonucu olduğu belirtirken okulların insanların yaşam mekânlarından biri olduğu düşünüldüğünde bu yapılar üzerinde de çalışılması gerektiği kaçınılmaz olmaktadır. Bu bakış açısı ile eğitim yapılarının geliştirilmesi çalışmaları devam etmektedir ve daha etkili ve verimli yapıların oluşturulması çabaları sürmektedir. Tüm süreçte insanların fiziki mekânlara olan ilgisi ve yaşamlarındaki önemi nedeniyle mağaradan gökdelenlere giden bir süreç yaşanmıştır. Bu durum gösteriyor ki mekânlar insanlar için son derece önemlidir. Bu çerçevede zorunlu temel eğitimin yaşandığı mekân olan ilköğretim okullarının yapıları da önemlidir ve tüm insanlığı ilgilendirmekte ve bu konuda da mükemmellik çabaları sürmektedir. Tüm ülkeler gerekli insan gücünü yine insanlığın en büyük buluşu olan okullardan sağlarlar. Bu nedenle de gelişmiş toplumlar bu okullar konusunda çok çaba harcamaktadır. Çünkü

okul hem bir araç olarak eğitimi etkiler hem de mekân-insan etkisi nedeni ile eğitime şekil verir.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesindeki ilköğretim okullarında verimli bir işleyişin olabilmesi için 4. sınıftan itibaren farklı eğitim ortamlarında farklı branş öğretmenlerince programda verilen dersler işlenir demektedir. Son yıllarda branş dersliği uygulamaları da dersin yapısına göre planlanmış ortamlarda öğrenmenin kalıcılığı ve etkililiği düşünülerek geçilmeye çalışılan bir uygulamadır. Bakanlığın tüm bu girişimleri fizik mekânın eğitim üzerindeki öneminden kaynaklanmaktadır.

Gelişmiş bir okul modelinde eğitsel ortamlar sadece dersliklerden ibaret yapılar değildir. Farklı öğrenme ortamlarının yanında sosyal alanlar, güvenlik donanımları, ışıklandırma, havalandırma, estetik, ferahlık, hizmet verenlere yönelik alanlar, yeşil alanlar, engellilere yönelik çalışmalar, idari bölümlerin işlevselliği, sağlık alanları, ısınma gibi yönlerde dikkate alınarak yapılmış okul binalarında öğrenme işi öğrenciler ve öğrenmeyi gerçekleştirecek bireyler açısından hem daha zevkli hem de bilimsel gerçekler açısından daha etkili olacaktır.

Glasser, öğretme amaçlanan kesim yani ilköğretim okulunda öğrenciler için iyi bir okulda öğrenme isteği doğal olarak güdülenmeyi arttıracak ve etkili bir öğrenme fırsatı doğuracağı sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında kaliteli okullar yapmak ve öğrenmeyi etkin hale getirmek gerekir. Kaliteli bir okul içinde önceden tasarlanmış standartları okul yapılarında oluşturmak gereklidir. Kaliteli okul ise öğrenci açısından okulu seviyorum ve her gün okula gitmek istiyorum. Okul benim için yararlıdır ve orada benim için yararlı şeyler öğreniyorum diyebildiği mekânlardır. Genel bir gerçek olarak sadece eğitimde değil insan için tüm sosyal alanlarda, evde ya da herhangi bir yerde birey kendini rahat ve mutlu hissettiği sürece etkili ve verimli olur. Bu durum ilköğretim çağındaki 6–14 yaş grubu çocuklar olduğu zaman daha büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü bu yaş grubunda dikkati toplamak ve sıkılmayı önlemek oldukça zordur. Bu yaş grubunda dikkat ilk on dakikada %70 sonraki zaman diliminde de hızla düşmektedir. Dikkati etkileyen en büyük faktör ise ortamdır. Anlatan ne kadar başarılı olursa olsun, öğrenciler ne kadar öğrenme hevesinde olursalar olsunlar ortamın eksiklikleri öğrenmeyi sınırlayacaktır (akt. Ceylanbaş, 2007).

Sarı ve Cenkseven (2008) çalışmalarında okul yaşam kalitesinin öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkileri tartışmasız bir gerçek olduğunu

vurgulamaktadırlar. Ancak ülkemizde gerek okul yaşam kalitesi gerek ise fiziki yapıların öğrenme ve öğretmen süreçleri üzerindeki etkileri konusunda yeterli çalışma yapılmadığı gibi Milli Eğitim Bakanlığı da bu konuyla tam olarak ilgilenmemekte ve okul planlamalarında bu konudaki bilimsel gerçekleri ya da çalışmalarına yansıtılmamaktadır. Okul ortamının iyi olması yani okul yaşam kalitesi öğrenme üzerinde etkili olduğu kadar okul aktörlerinin yani öğrenci, veli, öğretmen, yönetici ve diğer personelin bilişsel ve entelektüel gelişimleri açısından olduğu gibi eğitimin sosyal amaçlarına da ulaşmasında önemli bir durumdur. Okul tatmini öğrencinin eğitimsel değerleri kabul etmesinde önem taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır ki bu fiziki ortamların öğrenciler üzerinde önemli bir etken olduğunu ortaya koymaktadır.

Yapılan tüm araştırmalarda ve ortaya çıkan sonuçlarda sadece ders saatlerinde değil ders dışı zamanlarda öğrencilerin kendilerine sunulan tüm ortamlarda maksimum düzeyde yararlanmaya çalıştıkları görülmüştür. Öyle ki ders dışı zamanlarda ilköğretim okullarımızda öğrencilere ayrılan mekânlar o kadar kısıtlı ki genellikle beton zeminli boş bir bahçeden öte gitmeyen alan veya kantin ve koridorlarda zaman geçmektedir. Bu ortamlar ise öğrencinin kendisini gerçekleştirmesine ya da yaratıcılığını arttırmaya yönelik hiçbir farklılığı içerilerinde barındırmamaktadırlar.

Günümüzde eğitim ortamlarının öğrenme üzerindeki etkisi artık tartışılmayacak derecede kabul görmüş artık bu etkinin en iyi şekilde kullanılması için nasıl bir eğitim ortamı? Sorusuna cevap bulacak çalışmalar hız kazanmıştır.

Günümüzde dünyada kabul gören “Çocuk Dostu Okul”, “Kaliteli Okul”, “Etkili Okul” gibi terimlerle tanıtılan ideal okul tiplerine ulaşma gayreti vardır. Mekânların öğrenme üzerine etkisinin birçok faktörden daha baskın olması bu çalışmalarını son yıllarda daha da artmasına neden olmuştur. Artık okul yapılarının tasarımında mimarların dışında, eğitimciler, psikologlar, öğrenciler, öğretmenler, eğitim yöneticileri, tarihçiler, çevreciler, estetik ve sanat uzmanları gibi birçok alandan kişi ve kurumların görüşlerini de başvurulması gerektiği kabul görmüş bu konuda ileri olan ülkeler çalışmalarını bu yönde sürdürmektedirler.

Tanner (1999) çalışmasında okul tasarımlarının ve dersliklerdeki havanın öğrenme dışında öğrenci davranışları üzerinde de etkileri ile ilgili çalışmalar yapıldığını, kalabalık ortamlar ve sıkışıklık olumsuz psikoloji yarattığı gibi okul ortamının doğal dengeler gözeterek oluşturulması ve yeşilin korunması dinlendirici

ve sakinleştirici olacağını belirtmektedir. Okulların doğal olarak ışıklandırılması çocuk sağlığı ve gelişimi açısından oldukça önemlidir. Pencere boyutları, zeminden yüksekliği, ışığı içe aktarma dereceleri dahi eğitim ortamı açısından oldukça önemlidir diyerek ilköğretim okullarının planlanmasında derslik anlayışı dışında nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunda ülkemiz için ipuçları vermektedir. Eğitim yapılarında olması önemli görülen bu alanların tamamına yakını TSE 9518 sayılı standartlarda yer almıştır. Bu standartlara ulaşılmış olması ülkemiz için önemli bir mesafe kaydetmek olacağı için dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

Tanner (1999) yine bu çalışmasında okul yönetim alanlarının okulun en merkezi ya da öğrencilere güvenlik için en kolay ulaşılabilir noktada olması önemlidir demektedir. Bunun yanında akustik bir okul planlamasında oldukça önemli bir durumdur. Pencereler dışarıdaki doğal yapıyı ve ışığı içeriye en uygun şekilde almalıdır. Tüm bu çalışmalarda pencerelerden, kapılara kadar, ışıktan okul binalarının rengine kadar tüm detayların üzerinde durulma sebebi hiç şüphesiz okulların fiziki yeterlilik düzeylerinin öğrenme üzerindeki oldukça güçlü etkisidir. Tüm dünyada bu çalışmalar yapılırken ve tüm bu detayların tek tek ne kadar özenle incelendiği düşünüldüğünde TSE 9518 sayılı standartta yer alan ve oldukça detaylı bir şekilde ilköğretim okullarının temel standartlarını veren maddelerin önemi ortaya çıktığı gibi göz ardı edilmemesi gereken unsurlar olduğu kesindir. Ancak mevcut okul yapılarımıza baktığımızda temel olan bazı mimari unsurları ilk bakışta dahi göze çarpmaması detaylı bir incelemede doğabilecek sorunların ön habercisi gibidir.

2.4. Milli Eğitim Bakanlığının Okul Planlaması

N. Özkan (2008), MEB Araştırma ve Planlama Dairesi Başkanı olarak Mimarlık Dergisinin 317. Sayısına verdiği demeçte, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında uygulanan okul tip projelerinin 1955 yılında planlanmış ve 1960'lı yıllarda küçük revizelerle günümüz kadar halen uygulanmaktadır demektedir. 1997 yılında İlköğretim genel Müdürlüğünce çıkarılan İlköğretim Okul Yapıları El Kitabındaki temel kriterlere göre okul yapıları tasarlanmasına gidilmiştir. Ancak bu standardın ne derece kullanıldığı dahi bilinmediğine vurgu yapmaktadır. Bu tespitler gösteriyor ki ülkemizde ilköğretim okul binaları dönemsel revizyonlar dışında 1955 tarihinden 1997 yılına kadar aynı çizgide sürmüştür. Bu iki tarih arasında dünyadaki

her alanda yaşanan gelişmeler mimari değişimler ve eğitimde ki paradigmlar düşünülduğünde 42 yıl boyunca anlamlı bir gelişme görülmediğini ortaya koymaktadır. 1997–2000 arasında ortaya konulan kriterlerin ise ihtiyacı karşılamadığı TSE 9518 standartlarının 2000 yılında yayınlanmasıyla yetersiz kalmıştır.

Mimar Aytek İTEZ, ancak 1997 yılında başlayan süreçle birlikte, 2004 yılında MEB'in aracı kurumlar kanalı ile kendisine Osmanlı ve Selçuklu motifleri içeren modern okul projeleri hazırlamasını istediğini belirtmektedir. Bu çalışma aynı zamanda ilk defa estetik kaygıları olan projeler için bir milattır. Hazırlanan beş adet farklı büyüklükte ilköğretim okulu projesi başlangıç çizimlerinin dışını çıkmış ve bakanlık yetkililerince alan ve kaynak yetersizliği nedeni ile farklılıklar ortadan kaldırılmış ve tek tipe yakın kısıtlanmış projeler olarak yürürlüğe girmiştir. Bu durum da göstermektedir ki MEB okul projeleri geliştirirken eğitimsel ihtiyaçlardan ziyade kaynak ve alan gibi maddi konuları ön planda tutmaktadır. Bu kaygılar nedeni ile çağın yansımalarına sahip etkili okul projeleri ortaya çıkamamaktadır demektir. Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığınca yapılan okulların en büyük talihsizliği tip proje ile sınırlı olmalıdır. Okullar sadece dayanıklı olmak ve dış görünüşleri ile değerlendirmek yanlış olur. İç mekân zenginlikleri ve eğitimsel ihtiyaçlara cevap verme düzeylerini arttırmak gerekir. (<http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=4109> son erişim: 17/08/2011)

Çınar vd. (2007,1) Milli Eğitim Bakanlığının okul yapıları ile ilgili gerçekleştirdiği çalışmaların en önemlisi ve sonuncusu 1997 yılında gerçekleştirdiği son eğitim seferberliğidir tespitleri bu konuda ne kadar geç kaldığını ortaya koymaktadır. Avrupa ülkelerinde eğitim mekânlarının 20. yüzyılın başlarında yapıp bugün halen kullandıkları düşünülduğünde bu sonuca ulaşmak zor olmasa gerekir. Temel eğitimin 8 yıla çıkarılması ile başlayan ve eğitim ortamlarının da artık dikkate alınması gerektiği gerçeği yeni eğitim anlayışlarının da bir gereği olarak ortaya çıkmıştır.

Aras (2008) çalışmasında MEB okul tipleri ile ilgili projeleri hazırlarken nelere dikkat eder diye araştırıldığında çok fazla bilgiye ulaşamamasından söz etmektedir. Türkiye'de önemli bir Mimarlık veri tabanına sahip www.arkitera.com sitesi mimari açıdan bir çalışma yapmış ve bilgilerin kısıtlı olduğunu şu şekilde belirtmiştir. “...Proje müelliflerinin belirtilmediği bu binaların projelerinin resimlerine ve proje ile ilgili kısıtlı bilgiye MEB Yatırım ve Tesisler Daire

Başkanlığı'nın resmi web sitesinden ulaşmak mümkündür.” Sözünde bilginin kısıtlılığı üzerinde durulmaktadır.

Akar ve Sadık (2002) çalışmalarında yine bu konuda ülkemizde okul binalarının görünümü ve okul binalarında olması gereken özellikler ile ilgili yapılan araştırmaların yetersiz olduğundan ulaşılan kaynakların çok sınırlı olduğu sonucuna varmışlardır. Ancak bilinen ve azda olsa ulaşabilen veriler ve doğal çevreden okul binaları incelendiğinde her mahallenin bir sokağına sıkıştırılmış okulları ve hallerini görmek hiç de zor değildir. Zaten bakanlığın kendisi bir okulun açılışını yada sunumunu yapacakları zaman ayrıca MEB Tesisler ve Yatırımlar Daire Başkanlığı da projeleri 8,24,32 ... Derslikli olarak tarif etmektedir. Okulu sadece derslik olarak gördüğünü açıkça beyan etmektedir.

Dinç ve Onat (2002) Milli Eğitim Bakanlığının okul binaları üretimindeki en büyük problem mevcut binaların ve yapıların kullanım problemlerinin incelenmemesi olarak önemli bir tespit yapmışlardır. Bunun yanında da okul komplekslerinin yapımında deprem, güvenlik, beton kalitesi, demir, zemin etüdü, su ve elektrik tesisatı gibi konularda yüklenici firmalarda TSE'nin ilgili standartlarını isterken kendisi planlama aşamasında TSE 9518 sayılı ilköğretim okullarının fiziki yeterlilik standartlarını göz önünde bulundurmadığı gibi en azından mevcut yapıların problemlerini inceleyerek yeni yapılar tasarlama yoluna gitmemesidir.

Alkan (1990, 13) çalışmalarında Milli Eğitim Bakanlığının ülkede eğitim mekânları ile ilgili sıkıntılarının temel kaynağını ve okulların fiziki yetersizliklerini ekonomik yetersizliklere bağlamaktadır. Bakanlık yine her mali yıl öncesi bütçedeki en büyük payın eğitime ayrıldığını yıllardır belirtir ve gerçekte de bu böyledir. Ancak rakamsal büyüklüğün diğer alanlardan azda olsa fazla olması eğitime ayrılan payın Türkiye'de yeterli olduğu anlamına gelmediği gibi okullarımızın özellikle fiziki yapıları sadece yüzeysel bir bakışla incelendiğinde bile yetersiz oldukları görülecektir. Bu nedenle de ülkemizde eğitime ayrılan payın büyük bölümünü personel harcamalarının oluşturduğu göz önüne alındığında diğer kalemlere düşen pay oldukça kısıtlı kalmaktadır. Günümüzde eğitim hizmetleri bütün ulusların mali sistemlerinde en büyük harcama kalemini oluşturmaktadır.

Sarı ve Cenkseven (2008) eğitim kurumlarının kalitesi değerlendirilirken o kurumun öğrenme ortamının kalitesi dikkate alınacak en önemli faktör olduğunu ve mutlu bir eğitim ortamının Milli Eğitim Bakanlığının diğer hedeflerine ulaşmada da önemsemesi gereken bir unsur olması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Akar ve Sadık (2002) ilköğretim okullarının yapılarında 1997 yılından itibaren olumlu farklar yer alsa da aradan geçen 10 yıl içerisinde henüz istenilen düzeye gelinememiştir. Estetik, yapısal ve donanımsal olarak oldukça iyi gelişmeler olmuştur. Öğrenci sıraları sınıf düzeylerine boyutlandırılmış, okul binalarında daha canlı renkler kullanılmış, ısı ve ışıklandırma açısından ve mimari görüntü olarak Osmanlı esintileri yansıtmaya başlamıştır. Yenilikler olmuştur ancak tam anlamıyla kaliteli okul ya da etkili okul düzeyine gelinememiştir. Bu araştırmada gelinen boyut ile ilgili araştırma yapılırken ve bu konularda yapılan araştırmalar incelenirken ortaya atılan fikirler değerlendirilmiştir. Ancak kısıtlı da olsalar tüm çalışmalar bazında bakıldığında TSE 9518 standartları Bakanlığın dikkatinden kaçtığı gibi araştırmalarda da dikkati çekmemiştir. Oysa bu standartlar tüm araştırmaların bulgularına dayanarak sonuç bölümlerinde ele aldıkları bir ilköğretim okulunda olması gereken hemen her parçayı içerisinde taşımaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlköğretim okul tip projeleri sadece derslik olarak değil sosyal bir yaşam alanı olarak tasarlanmalı ve eğitimin tüm yönleri ile yürütülmesi gerekli fiziki imkânları sunması beklenmektedir.

Bunun yanında ders içi ve ders dışı zamanlarda öğrencilerin mutlu olmaları gerek eğitimin kalitesi açısından gerekse ailelerin okula olan güvenirlilikleri ve aidiyet duygusu açısından önemlidir. Bir okul yöneticisi ne zaman hafta içi okulun olması gereken bir gün tatil olduğunu duyursa tüm öğrencilerin oley çekmesi aslında bu mutsuzluğun dışa yansımaları olarak görülebilir. Sadece öğrenci okul içinde mutsuzluk yaşamamaktadır. Öğretmen odalarının düzensizliği, dinleme, araştırma alanlarının olmayışı, yardımcı personelin, araç-gereç ve çalışma alanı olmayışı çalışanları da olumsuz etkilemektedir. Ayrıca her öğretim yılı başında okullarda derslik sorunu, sınıfların yerleştirilememesi ve kalabalık olması veya bir sınıfta 50 öğrenci varken bir diğer sınıfta 15 öğrenci ile ders yapılması. Yine özellikle bina yetersizlikleri ve doğru planlama yapılmaması nedeni ile özellikle taşıma merkezi okullarla ilgili hinterlandının sürekli değiştirilmesi bu nedenle taşınan bir öğrencinin 8 yıllık ilköğretim okulunu birkaç farklı okulda, adaptasyon sorunları ile geçirmesi gibi.

Yıldırım ve Şimşek (2003) On ikinci Milli Eğitim Şurası Finansman komisyon Raporunda Türkiye'deki eğitim bütçelerinin istenilen düzeye çıkarılmaması ile ilgili ortaya çıkan sorunlardan biriside her geçen gün yoğunlaşan biçimde devam eden, bakımsız ve onarımı yapılamayan okul binalarıdır demektedir.

Bu okul binaları geliştirmeye açık olarak planlanmadıkları için geliştirme çalışmaları yapılamamaktadırlar. Bunun yanında bakımsız ve yetersiz bu binalara sürekli yapılan onarımlar maliyetleri arttırmakta ancak yine de istenilen düzeye gelinememektedir.

MEB son zamanlarda estetik kaygılarını giderici projeler hazırlatarak okul mimarisinde bir yenilik getirmeye çalışmıştır. Özellikle Osmanlı mimarisini anımsatan yeni projelerde estetik görünüm, canlı renkler, modern çizgiler göze çarpmaktadır. MEB resmi sitesinden bu yeni projelerin resimleri incelediğinde klasik anlayışın kırılmaya başlandığı görülecektir. Ancak estetik kaygı büyük ölçüde aşılmaya çalışılırken aynı anda eğitimsel ihtiyaçları karşılama, uzun vadede ihtiyacı görme, sosyal alanların yeterlilikleri, gibi konularla birlikte yeterince değerlendirilmediği de görülecektir.

Plansız yapılan okullar personel, araç-gereç ve bina maliyetlerini de arttırmaktadır. Hep derslik ve öğretmen açığını kapatma mücadelesi ile zamanı geçen Bakanlık planlı okul projeleri hazırlasa ve okulları derslik olarak görme anlayışını değiştirirse derslik ve öğretmen ihtiyacının hiçte o kadar olmadığını görecektir ve korkunç tasarruflar oluşacaktır. Bu açıdan ele alındığında artık ülkemizde her sokağa birkaç derslik yapma yerine daha geniş bir çevreye hitap eden geniş kapasiteli ve uzun vadede ihtiyacı karşılayacak olan Kampus İlköğretim Okulları modeline geçmek daha yararlı olacaktır.

Ülkemizde resmi olarak Milli Eğitim Bakanlığınca bu konuda kısıtlı fikirler ve hatta girişimler aslında mevcuttur. Malatya'da 2005 yılında temeli büyük umutlarla atılan Mahmut Çalık Eğitim Kompleksinde Anaokulu-ilköğretim okulu-Lise-Mesleki Eğitim Merkezi bir aradadır. Komplekste kapalı spor salonu, çok amaçlı salon, yemekhane, öğrenci yurtları ve öğretmen lojmanları ile açık sosyal alanlar bulunmaktadır. Özel bir girişimci tarafından planlanan ve Milli Eğitim Bakanlığına bağışlanması düşünülen yapı 2009 yılı sonu itibari ile halen bitmemiş olsa da bakış açısının değişmesi açısından önemlidir. Özellikle tesisin temel atma töreninde konuşan dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin ÇELİK "*Mahmut Çalık Eğitim Kompleksi Türkiye'de örnek bir projedir ve bu proje Türkiye'de bir model oluşturacaktır. Ben bundan dolayı yürekten teşekkür ediyorum*" demiştir.

(<http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=137942>, son erişim;01/06/2011)
Malatya'daki bu proje gerçekleşirse okul artık bir sokak altına ve bir sokak üstüne hitap eden bir yapı olmaktan çıkıp en az 5 km çapında bir alandaki yerleşim yerinde 100 yıllık okul problemini ortadan kaldıracaktır.

Okul binalarının plansız yapımı ve eğitim-öğretim ihtiyacını karşılamada ki yetersizliklerini açıklamak, derslik olarak görülen okulların personel ve araç-gereç israfına neden olduğunu göstermek ve Kampus Okul Modelini tanıtarak ülkemizde uygulanabilirliğini göstermek açısından bu konuda ülkemizde daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.

Yapılan incelemelerde ilköğretim okul binalarının fiziki yapılarının TSE 9518 standartlarına göre değerlendirilmesi ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak okul binalarının yapıları, mimari olarak değerlendirilmeleri, Binaların kullanım ve yararlılık düzeyleri, güvenliği, ergonomikliği, öğrenmeye etkisi, okulları yaşam kaliteleri, okul binalarında olması gereken alanlar gibi konularda çalışmalar yapılmıştır. Makale, Yüksek Lisans tezleri, kitaplar, süreli yayınlar ve web sayfalarında bu alana yakın konularda yapılmış çalışmalar incelenmiştir.

Çınar vd.(2007) yaptıkları çalışmada ortaya koymuşlardır ki 1997 yılında başlayan son büyük eğitim seferberliği ile başlayan değişim ile birlikte yapısal değişikliklerle birlikte fiziki değişimlerde yapılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar maalesef tam olarak başarılı olamamıştır. Yeni eğitim mekânları yapılırken farklı düşünceler ortaya konmaya çalışılmış, estetik kaygılar ilk defa okul yapılarına yansıtılmaya çalışılmıştır. Ancak fizik mekânların nitelik ve nicelik yönünden istenilen düzeye getirilemediği yapılan araştırmalardan ortaya çıkmaktadır.

3. BÖLÜM

Yöntem

Bu bölümde araştırmada izlenen bilimsel yaklaşım, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi konularına yer verilecektir.

3.1 Araştırma Modeli

Araştırma bir durum çalışmasıdır. Durum Çalışması araştırma yöntemi Türkçe literatürde farklı isimlerle yer almaktadır. Bu çalışma için yapılan araştırma esnasında karşılaşılan isimler; olay incelemesi, durum çalışması, örnek olay çalışması, örnek olay inceleme yöntemi, vaka çalışması şeklindedir. İngilizce literatürde ise bu araştırma yönteminin karşılığı “Case Study”dir.

Durum çalışması bazı kaynaklarda temel bir araştırma yöntemi olarak kabul edilmemektedir. Genellikle bu kaynaklarda anket ve deney gibi diğer bazı araştırma çalışmalarına başlamadan önce yapılan bir ön keşif çalışması olarak kabul edilir. Durum çalışmalarının etnografik veya katılımcı gözlem türü çalışmalarla karıştırılması da, literatürde yaygın olarak karşılaşılan bir yanılıdır (Yıldırım, Şimşek, 2003).

Durum çalışması sosyal bilimler araştırmalarında kullanılan bir yöntemdir. Toplumsal bir birimin geçmişini, şimdiki durumunu ve çevreyle ilişkisel özelliklerini oldukça ayrıntılı bir biçimde incelenmesi durum çalışması yöntemi ile yapılabilir. Durum çalışması, tek bir kişinin, bir ortamın, tek bir tür dokümanın ve olayın ayrıntılı olarak incelenmesidir (Akt. Erginer , 2006 ; Kazak, 2001, 146).

Araştırmada TSE 9518’de yer alan 72 standardın her biri bir gözlem maddesi olacak şekilde tasarlanmış formda standartlar “yok”, “yetersiz”, “orta”, “iyi”, “çok iyi” düzeylerinde derecelendirilerek oluşturulmuş ve uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır. Formda yer alan standartlara ait düzeyler araştırmada yer alan

okullarda tek tek incelenerek 2000 yılından sonra yapılan ilköğretim okullarının TSE standartları açısından yeterlilik düzeylerinin tespiti amaçlanmıştır.

3.2 Çalışma Grubu/Örneklem/Katılımcılar

Araştırmada araştırmacı Gözlem Formuna bizzat kendisi değerlendirmeyi yapmıştır. Araştırmaya konu olan Uşak ilindeki 2000 yılından sonra yapılmış ve listesi ve sayısı Uşak Milli Eğitim Müdürlüğünden resmi yazı ile alınmış okullar araştırmacı tarafından bizzat ziyaret edilip TSE 9518 standartlarındaki 72 esasa göre değerlendirilmiştir.

Araştırmanın evreni 2000 yılından sonra Uşak ilinde yapılmış Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ilköğretim okullarıdır. Uşak Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan listeye göre ek yapı olmayan ve ana binası bu tarihten sonra yapılmış 17 ilköğretim okulu araştırmanın evrenini oluştururken araştırmaya 17 okulun tamamı da alınmıştır.

Okulların 2000 yılından sonra yapılanlar olarak seçilmesi, TSE 9518 standardının 2000 yılında yayınlanmış olmasıdır. Bu tarihten sonra yapılmış okulların bu standartlara göre yapılıp yapılmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Oluşturulan gözlem formu Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan bilgideki okullarda yine Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izinle yürütülmüştür.

Araştırmanın evrenini oluşturan okulların TSE 9518'teki 5 ana kuraldaki toplam 72 standarda göre yeterliliği incelenmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

TSE 9518 Standartlarına Göre İlköğretim Okullarının Yeterlilik Düzeyleri Gözlem Formu

TSE'den 15.09.2009 Tarih ve 06U 01588 numaralı fatura ile 9518 nolu standart alınmıştır. Araştırma konusu olan okulların fiziki yeterlilik düzeyleri TSE 9518 numaralı standarda göre incelendiğinden, bu standartta yer alan 5 ana kural altındaki toplam 72 kural birer gözlem maddesi olarak belirlenmiş bu kurallara göre form düzenlenmiş ve bu form uzman görüşü alındıktan sonra kullanılmıştır.

Form oluşturulduktan sonra 2000 yılından sonra Uşak ilinde yapılan ilköğretim okullarının isimleri İl Milli Eğitim Müdürlüğünden resmi yazıyla istenmiş ve 17.11.2009 tarih ve 715–14046 sayılı yazı ile liste alınmıştır. Listeye göre aşağıdaki 17 okul araştırmanın yapılacağı yerler olarak tespit edilmiştir.

- 1- Şefkat ilköğretim okulu
- 2- Yapağılar ilköğretim Okulu
- 3- Gül ilköğretim okulu
- 4- Öğretmen Mahmut Özgöbek ilköğretim okulu
- 5- Yayalar ilköğretim okulu
- 6- Gazi Mustafa Kemal ilköğretim okulu
- 7- Alper Günbayram ilköğretim okulu
- 8- Turhan Akçay ilköğretim okulu
- 9- Öğretmen Ali Baykal ilköğretim okulu
- 10- Makbule-Mehmet Erdem ilköğretim okulu
- 11- Yaşar Akar ilköğretim okulu
- 12- Vali Ali Fuat Güven ilköğretim okulu
- 13- Aydın Turan ilköğretim okulu
- 14- Nuri Şeker ilköğretim okulu
- 15- Alaba Şehit Osman Özdemir ilköğretim okulu
- 16- Takmak Melih Günay ilköğretim okulu
- 17- Recep Dinç ilköğretim okulu

Okullar araştırma formundaki kriterlere göre yerinde araştırmacının kendisi tarafından incelenmiştir. Araştırma sırasında okul idarecileri, yardımcı personel ve öğretmenlerden destek alınmıştır. Değerlendirmenin objektif olması için kurallarda belirtilen maddelerin içeriğine göre hareket edilmiş ve her bir kural içerisinde olması gereken birkaç özellik tek tek ele alınarak hiç biri yoksa “yok”, az bir kısmı varsa “yetersiz”, yaklaşık yarısı varsa “orta”, maddelerin yarısından fazlasını taşıyorsa “iyi”, tamamını taşıyorsa “çok iyi” olarak değerlendirilmiştir.

3.4 Verilerin Analizi

Verilerin analizi yapılırken incelenen okullardaki her bir standart tüm yönleriyle dikkate alınmış ve gözlem formundaki seviyeye uygunluğu tüm yönleri göz önünde bulundurularak seviyesi tespit edilmiştir.

Örnek olarak, Makbule-Mehmet Erdem ilköğretim okulunun “Genel Yerleşime Ait Kurallar” kısmı incelenirken;

Kural no. 1.1.1 “çok iyi” düzeyinde çıkmıştır. Çünkü bu kuralda istenilen kriterler şunlardı;

Kural no. 1.1.1; Okul arsasının yeri, yerleşme bölgesinin nüfus hareketleri, sosyal, ekonomik ve sağlık kriterleri de dikkate alınarak, yoğun taşıt trafiğinden uzakta olmalı, hapishane, meyhane, kahvehane, bar vb. çocukları olumsuz yönde etkileyebilecek yerlere en az 200 m uzaklıkta yapılmalıdır denilmektedir. Bu okulda yapılan incelemede okul arsasının yeri, kriterde belirtilen 6 maddeye göre ki bunlar;

- 1-Bölgenin nüfus hareketleri
- 2-Bölgenin sosyal yapısı
- 3-Bölgenin ekonomik yapısı
- 4-Bölgedeki sağlık yapısı
- 5-Taşıtlı trafiği
- 6-Hapishane-meyhane-kahvehane gibi yerlere uzaklığı

Değerlendirilmiştir. Buna göre ilgili okul 6 kriterin tamamına uygun olduğu için “çok iyi” olarak değerlendirilmiştir.

Aynı okul yine Genel Yerleşime ait kurallardan 1.1.5 standardında “yok” düzeyinde görülmüştür. Bu standart “Bodrum katta, bina inşaat alanının en az %3’ü büyüklüğünde, dar kenarı en az 2 m ve yüksekliği en az 2,30 m olan sığınak bulunmalıdır.” Şeklindedir. Okulumuzda bodrum katında böyle bir alan ya da buna yakın bir alan olmadığı için “yok” olarak değerlendirilmiştir.

Aynı okulumuzun Eğitim-Öğretim Hizmet Birimlerine ait kurallardan 1.3.1.1 numaralı kural olan;

Dersliklerin tavan yüksekliği en az 3,50 m olmalı, derslikler en çok 40 öğrenciye eğitim verecek şekilde düzenlenmeli, öğrenci başına tek kişilik sıra düzeninde en az 1,50 m², çift kişilik sıra düzeninde ise en az 1,20 m² net alan

alınmalı ve bu mesafe en son sıraya kadar 9,00 m'yi geçmemelidir. Standardı için “iyi” düzeyi tespit edilmiştir. Bu standartta derslik ölçüleri ilgili olarak aşağıdaki maddeler sıralanmıştır.

- 1-Tavan yüksekliği en az 3,50 m olmalıdır.
- 2-En çok 40 öğrenciye eğitim verecek şekilde düzenlenmeli
- 3-tekli sırada kişi başına en az 1,50 m², çiftli sıra düzeninde en az 1,20 m²
- 4-Sıraların yazı tahtasına mesafesi en az 2,00 m olmalı
- 5-Yazı tahtası ile son sıra arası en fazla 9,00 m olmalıdır.

Okulumuzun sınıfları 6,50 x 7,00 ebatlarında olup en kalabalık sınıf 28 kişidir. Bu durumda 2,3,4 ve 5. Sıradaki değerler tutmaktadır. Ancak 1. Maddedeki tavan yüksekliği ölçüsü tutmadığı için tek madde yetersizliği neneni ile “iyi” düzeyinde değerlendirilmiştir.

Orta düzey değerlendirmesine örnek olarak Vali Ali Fuat Güven ilköğretim okulunda 1.3.6 numaralı aşağıdaki standart değerlendirilirken;

1.3.6. :Fen Bilimleri Laboratuvarı; 0,10 m–0,20 m yüksekliğinde basamaklı amfi şeklinde, katlanabilir koltuklu düzenlenmeli; her masada su ve gaz tesisatı, 2,00 x 0,50 m ölçülerinde çalışma masaları bulunmalı; öğrenci başına 1,5 m² büyüklük esas alınmalı; lavabolu tezgâh olmalı; emniyet yönünden koridora açılan iki ayrı kapı bulunmalı ve zeminde elektrik yüklenmelerine karşı tedbir alınmalı, 0,10 m çapında gaz havalandırma delikleri bulunmalı ve elektrikli aspiratör kullanılmalıdır. Şeklinde ve Fen Bilimleri laboratuvarı ile ilgili şu kriterler sıralanmıştır;

- 1-Laboratuar 0,10–0,20 m yüksekliğinde basamaklı amfi şeklinde olmalıdır.
- 2-Katlanabilir koltuklu düzenlenmelidir.
- 3-Her Masada gaz ve su tesisatı olmalıdır.
- 4-Öğrenci başına 1,5 m² büyüklük esas alınmalıdır.
- 5-Lavabolu tezgâh bulunmalıdır.
- 6-Emniyet açısından koridora açılan 2 kapı bulunmalıdır.
- 7-Zemin elektrik yüklenmelerine karşı tedbirli kaplanmalıdır.
- 8–0,10 m çapında gaz havalandırmaları olmalıdır.

Okulumuzda 4. Maddedeki ölçüleri uyan bir derslik Fen bilimleri laboratuvarı olarak kullanılmaktadır. 6. Maddedeki kapı tek olarak koridora açılmaktadır. 5. Maddede ki tezgâh vardır. Koltuklar katlanabilir olmamakla beraber öğrenci açısından kullanışlıdır. Sınıf havalandırması bulunmaktadır. Yeterince materyal vardır. Ancak diğer kriterler eksik kalmıştır. Fakat şu an için ders amaçlarına uygun

olarak eksikleri ile de olsa çalışmalar yürütüldüğü için “orta” düzeyde değerlendirilmiştir.

Vali Ali Fuat Güven ilköğretim okulunda 1.4.4 numaralı Kütüphane ile ilgili standartta “yetersiz” değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirme ise şu şekilde yapılmıştır;

Kütüphane: öğrencilerin okuma ve özel çalışma gibi ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, binanın gürültüsüz bölümünde planlanmalı, uygun şekilde ışıklandırılmalı, eşyaların hareketi halinde gürültü olmaması için zemini ses emici yumuşak malzeme ile kaplanmalı, en az bir buçuk dersane büyüklüğünde olmalı ve bu büyüklüğe her 250 kitap için en az 1,00 m2 alan eklenmeli ve aydınlatma en az 500 lüks şiddetinde olmalıdır. Şeklindedir ve burada şu maddeler istenmektedir.

- 1-Binanın gürültüsüz bölümünde olması
- 2-İyi bir ışıklandırma olmalıdır.
- 3-Zemin ses emici yumuşak malzeme ile kaplı olmalıdır.
- 4-En az 1,5 dersane büyüklüğünde olmalıdır. Her 250 kitap için 1,00 m2 eklenmelidir.
- 5-Aydınlatma en az 500 lüks şiddetinde olmalıdır.

Bunlara göre okulumuzda kütüphane 1 derslikten bile küçük olduğu için normal teneffüs koridorlarında olduğu için 1 ve 4. Maddeye uygun değildir. 3. Maddede istenilen malzeme ile kaplanmamıştır ve sadece pencerelerden sağlanan ışıklandırma ile vardır. Yani ortada sadece bir kütüphane vardır ama kurallara uymadığı için “Yetersiz” olarak değerlendirilmiştir.

Saha çalışmasında okul yönetimlerinden destek alındığı gibi kullanımla ilgili problemleri de değerlendirildi. Bu kısımlar sonuç ve öneriler kısmında TSE 9518’te olmayan ancak uygulamada ihtiyaç duyulan alanlar nelerdir? Sorusuna cevap olacak şekilde ele alınmıştır.

Araştırmada en objektif değerlendirme yapmak için çalışılmıştır. Okulların tüm bölümleri, planları, tip proje çizimleri, mevcut durumda kullanım ile plandaki kullanım alanları da değerlendirilip buradan da sonuçlar çıkarmaya gidilmiştir.

3.5 Yorumlama ve Raporlaştırma

Veriler okullardan araştırmacı tarafından gözlem formuna işlendikten sonra SPSS 16 programına aktarılmıştır. Programda frekans ve yüzde analizleri yapılarak her bir standarda ait düzeylerin frekanslarına ve yüzdeleri bulgular kısmında verilmiştir.

Yorumlama bu verilere göre yapılmıştır. Örneğin araştırmada standartlarda hiç olmayanlar ele alındığında bunların okul yapılarının planlamasında hiç dikkate alınmadığı şeklinde yorumlanmıştır.

Tüm veriler bu şekilde analiz edip yorumlandıktan sonra Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre raporlaştırılmıştır.

3.6 Geçerlilik-Güvenirlilik Önlemleri

Araştırma konusu olan okulların listesi Uşak Milli Eğitim Müdürlüğünden alınmıştır. Bunun yanında Araştırmada katılımcı olan araştırmacının etkin bir rolü aslında tam olarak yoktur. TSE 9518 standartlarına göre mevcut durum olduğu gibi tespit edildiği için araştırmanın geçerlilik-güvenirliliği konusunda bir problem bulunmamaktadır. Kuralların düzeyleri araştırmacı tarafından “yok”, “yetersiz”, “orta”, “iyi”, “çok iyi” şeklinde forma işlenirken kural olarak hiç olmayan kural için “yok”, kurala ait alt standartlardan örneğin 6 alt standarttan 1-2’si varsa “yetersiz”, 3 tanesi varsa “orta”, 4-5 tanesi varsa “iyi”, 6 tanesi de varsa “çok iyi” düzeyinde değerlendirilmiştir. Bu kural tüm maddelerde de aynı şekilde uygulanmıştır.

Somut bir örnekle incelendiğinde araştırma verilerine göre 17 okulun tamamında da Jeneratör “yok” düzeyinde tespit edilmiştir. Araştırmacının bu duruma müdahale etme ya da sübjektif değerlendirme şansı yoktur.

3.7 Araştırmacının Rolü ve Etik Kurallar

Araştırmacı standartlarla ilgili okullardaki durumu bizzat kendisi okulları yerinde inceleyerek tespit etmiştir. Araştırmada dışarıdan gözlemci kullanılmamıştır. Araştırmacı okullardaki mevcut durumu olduğu gibi yansıtmıştır. Standartlar ile ilgili gözlem formuna göre incelemek ve sonuçları analiz edip raporlaştırmasını yapmıştır.

Verilerin tespiti, analizi, raporlaştırılması kısımlarında gözlemci katkısı ya da yorumu eklenmemiştir. Araştırmanın Yorumlar, Sonuç ve öneriler kısmında araştırmacının konuyla ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Araştırma Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının fiziki yapılarında TSE 9518 standartlarına uygunluk durumu tek tek standartlar bazında ele alınarak değerlendirilmiştir.

Araştırma 2000 yılından sonra Uşak il genelinde yapılan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 17 ilköğretim okulu ile sınırlıdır. Özel ilköğretim okulları dahil değildir.

Araştırmada evreni 2000 yılından sonra yapılmış MEB'e bağlı tüm ilköğretim okulları olup evreni temsilen Uşak ilinde TSE 9518 standartlarının yayınlandığı tarih olan 2000 yılından sonra yapılan 17 okulun tamamı örneklem olarak alınmıştır ve örneklemin evreni temsil ettiği kabul edilmiştir.

Araştırmada bilimsel araştırmalarda olması gereken etik kurallara uyulmuştur;

Balcı (2007) çalışmasında bilimsel araştırmalarda, araştırmacının kariyer yapmak, prestij elde etmek, aile ve arkadaşlarını etkilemek gibi etkinlikler nedeni ile etik dışı davranışlarda bulunabilir demiştir. Ancak bu çalışmada tüm insanların hayatlarının bir dönemini geçirmesi gereken ilköğretim okullarının ülkemizde planlarken kendimize özgü TSE standartlarına hangi başlıklarda dikkat edilip edilmediğini durumları itibari ile tespit etmeye çalışmaktır. Çalışma bir yüksek lisans tezidir bulgu ve sonuçları itibari ile her ne kadar ülkemizdeki standart anlayışındaki problemleri ortaya koysa da amaç bu eksiklerin tamamlanması sürecinde kaynak olabilmektir. Bu açılarından bakıldığında ve araştırmacının süreçteki kısıtlı rolü düşünüldüğünde etik kurallara uyulmuştur.

4. BÖLÜM

Bulgular

Bu bölümde araştırma ile ilgili bulgulara yer verilecektir.

Araştırma kapsamında 2000 yılından sonra Uşak ilinde yapılmış 17 ilköğretim okulunun, yine 2000 yılı yayın tarihli TSE 9518 numaralı “İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartları”na uygunluğuna ait bulgular ele alınmıştır. Kurallar bazında ilgili standartlara göre, 5 genel başlık altında yer alan standartlar yerinde yapılan inceleme sonucu oluşturulan gözlem formuna değerlendirilerek ortaya çıkan durum incelenmiştir.

Bu başlıklar;

- 1- Genel yerleşime Ait Kurallar
- 2- İdari Hizmet Birimlerine Ait Kurallar
- 3- Eğitim-Öğretim Hizmet Birimlerine Ait Kurallar
- 4- Yardımcı Hizmet Birimlerine Ait Kurallar
- 5- Destek Hizmet Birimlerine Ait Kurallar
- 6- MEB tarafından okulların inşasında dikkate alınmayan standartlar nelerdir.
- 7- TSE 9518’e hangi kurallar eklenebilir.

İnceleme sonucunda ilk 5 genel başlık altındaki aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmacının saha çalışmasında gerek kendi gözlemleri gerekse okulların idareci, öğretmen ve diğer personel ile iletişimde tespit edilen 6. ve 7. başlıklara ait bulgular da elde edilmiştir.

4.1 Genel Yerleşim Kurallarına Ait Bulgular

Bu bölümde TSE 9518 standartlarının Genel Yerleşime Ait kurallarına ait elde edilen bulgular Tablo 1’de yüzde ve Frekans olarak yorumlanmıştır. TSE standart numaraları verilirken 1.1.1 ve sonrasında tablolarda sıralı olarak verilmiştir. Açılımları şu şekildedir.

Örnek olarak 1.1.1 standart no;

- 1- TSE 9518 standardı.
- 1- Genel Yerleşime Ait Bulgular Bölümü.
- 1- Genel Yerleşime ait 14 standardın 1. maddesi. Maddeye ait detay Ekler bölümünde Gözlem araçlarında verilmiştir.

1.2.3 standart no;

- 1- TSE 9518 standardı.
- 2- İdari Hizmet Birimlerine Ait Bulgular.
- 3- İdari Hizmet Birimlerine 8 standardın 3. maddesi.

Tablo 1 - Genel Yerleşime Ait Kurallar

TSE Standart No.	Yok		Yetersiz		Orta		İyi		Çok İyi		N	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1.1.1							1	5,9	16	94,1	17	100
1.1.2			1	5,9			8	47,1	8	47,1	17	100
1.1.3			5	29,4			3	17,6	9	52,9	17	100
1.1.4									17	100	17	100
1.1.5	17	100									17	100
1.1.6	2	11,8	5	29,4	2	11,8	3	17,6	5	29,4	17	100
1.1.7			2	11,8	2	11,8	7	41,2	6	35,3	17	100
1.1.8							9	52,9	8	47,1	17	100
1.1.9			1	5,9	4	23,5	8	47,1	4	23,5	17	100
1.1.10					1	5,9	7	41,2	9	52,9	17	100
1.1.11							2	11,8	15	88,2	17	100
1.1.12							3	17,6	14	82,4	17	100
1.1.13	13	76,5	3	17,6					1	5,9	17	100
1.1.14	10	58,8	2	11,8	2	11,8	3	17,6			17	100

- MEB, ilköğretim okullarının yerlerini tespit ederken 1.1.1 kural gereği, çocukları olumsuz etkileyecek yerlere uygun mesafede ve taşıt trafiğini dikkate alarak planladığı ve %94,1 çok iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir bu açıdan da TS 9518 standardına uyulduğu görülmüştür.
- 1.1.2 numaralı standart gereği İlköğretim okullarının planlamasında okul arsasının büyüklüğü ve meyil durumu sadece 1 okulda yetersiz planlanmışken 8 okulda iyi 8 okulda da çok iyi düzeyde standarda uyulmuştur.
- Mevcut binaların arsa üzerine inşası sırasında gelecekte olabilecek genişletmelere karşı hazır olması konusunda 1.1.3 numaralı standart, %29,4 yani 5 okulda standardın göz ardı edildiği, 3 okulda iyi düzeyde, 9 okulda ise çok iyi düzeyde standarda uyulduğu tespit edilmiştir.
- Yapılan incelemede araştırmayı kapsayan 17 okuldan %100 oranında, 1.1.4 nolu standardın gereği olarak jeolojik zemin etüdünün inşa öncesi yapıldığı tespit edilmiştir.
- İncelenen Meb ilköğretim okullarının tamamında TS 9518 1.1.5 standardına uyan sığınak olmaması hatta hiç sığınak olmaması çarpıcı bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Okul binalarının giriş kısımlarında kapı genişlikleri uygun olmakla beraber giriş kısımlarında uygun danışma-bekleme ve görüşme alanları olmadığı tespit edilmiştir. 1.1.6 numaralı kuralda okulların %29,4'ünde çok iyi düzeyinde standarda uygunluk varken %29,4 oranında yetersiz, %11,8'inde ise olmadığı tespit edilmiştir.
- Okul binalarının yapımında Uşak ili soğuk bölge olmasından dolayı TS 9518 gereği doğu-batı yönünde inşa edilmeleri gerekirken %23,6'sında bu kurala uyulmadığı görülürken %76,4'ünde uyulduğu tespit edilmiştir.
- Çok katlı olan bu okul binalarında basamak standartlarına çok iyi düzeyde uyulduğu ancak 9 okulda standartlar gereği olan merdiven genişliği=koridor genişliği ilkesine yani 1.1.8 numaralı kurala uyulmadığı görülmüştür.
- 1.1.9 numaralı kural gereği, araştırmada okul sahasının genel olarak yoğun trafiği olan caddelere açılmadığı, çevre duvarının %100 düzeyde yapıldığı,

çocuklara uygun oyun alanları oluşturulduğu ancak %76,5’inde öğrenciler için uygun oturma alanları olmadığı, % 5,9’unda alanın çok dar olduğu ve standardı hiçbir açıdan karşılamadığı görülmüştür.

- İncelemede 17 okulun tamamında bahçede Atatürk büstü, tören alanı TS 9518 standardına uygun yapılmışken, %47,1’inde bu alanda aydınlatma ve ses sistemi standarda rağmen yapılmadığı tespit edilmiştir.
- 1.1.11 numaralı standardın gereği, okulların tamamında içme suyu şebekesinde gerekli tüm standartlara uyulduğu ve planlarının olduğu tespit edilmiştir. Sadece okulların %11,8’inde bahçedeki öğrenci musluklarının yetersiz ve korunaksız olduğu tespit edilmiştir.
- 1.1.12 numaralı kurala göre istenilen, okulların %17,6’sında yangına karşı korumada TS 9518 standartlarına uyulmadığı eksikler olduğu ancak %82,4’ünde çok iyi düzeyde uyulduğu tespit edilmiştir.
- Araştırmaya konu okullardan %76,5’inde TSE standartlarına uygun otopark olmadığı ve okul çevresinde gelişigüzel park etme veya okul bahçesinin bir bölümünün otopark olarak kullanıldığı ve öğrencilerin bu bölgede serbestçe gezdiği tespit edilmiştir. Sadece 1 okulda yani %5,9’unda uygun otopark tespit edilmiştir.
- 1.1.14 numaralı kuralda istenilen ancak araştırmada ortaya çıkan bir sonuçta bu okul binalarının tasarımı ve inşasında özürülere yönelik TSE standardı %58,8 düzeyinde yok düzeyinde, %23,6’sında ise yetersiz-orta düzeyinde sadece girişteki tekerlekli sandalye yolu dışında çalışma olmadığı tespit edilmiştir. Sadece %17,6’sında ise yani 3 okulda iyi düzeyde planlandığı ancak sadece sınıfa ulaşma ve çıkışlarda kurala uyulduğu ancak diğer bölümlerde yine standarda uyulmadığı tespit edilmiştir.

4.2 İdari Hizmet Birimlerine Ait Bulgular

Bu bölümde TSE 9518 standartlarının İdari Hizmet Birimlerine Ait kurallarına ait elde edilen bulgular Tablo 2’de yüzde ve Frekans olarak yorumlanmıştır.

Tablo 2 - İdari Hizmet Birimlerine Ait Kurallar

TSE Standart No.	Yok		Yetersiz		Orta		İyi		Çok İyi		N	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1.2.1			1	5,9			3	17,6	13	76,5	17	100
1.2.2			1	5,9			3	17,6	13	76,5	17	100
1.2.3			1	5,9			3	17,6	13	76,5	17	100
1.2.4					2	11,8	12	70,6	3	17,6	17	100
1.2.5	1	5,9	12	70,6	1	5,9	3	17,6			17	100
1.2.6	17	100									17	100
1.2.7	16	94,1					1	5,9			17	100
1.2.8	17	100									17	100

- 1.2.1 kuralda istenilen ve ilköğretim okullarının planlanmasında Müdür odalarının standartlara uygun olarak özenle planlandığı ve %5,9’u yetersiz iken büyük çoğunluğundan %76,5’i çok iyi, %17,6’sı iyi düzeydedir. Bu verilere göre okulların fiziki standartlarında Müdür odalarına önem verildiği tespit edilmiştir.
- Müdür Yardımcıları odalarının da %5,9’u yetersiz iken büyük çoğunluğunun 1.2.2 numaralı standartlara göre planlandığı tespit edilmiştir.
- Memur odalarında da %5,9 yetersiz iken kalan kısmının ise iyi ve çok iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.
- Müdür, Müdür Yardımcısı, memur odalarının 17 okulun 16 tanesinde iyi ve üstü derecede, 1 okulda da üç bölümünde standartlar gözetilmeksizin planlandığı tespit edilmiştir.

- Öğretmenler odalarının araştırma sonuçlarına göre genel olarak iyi düzeyde olduğu alan olarak standartlara uyarken iç döşemelerinde kısmi eksiklikler olduğu tespit edilmiştir.
- Araştırma sonucuna göre resmi ilköğretim okullarının Rehberlik ve Ölçme Değerlendirme odasının %94'inde olduğu ancak sadece bir odadan ibaret olduğu gerekli donanımına sahip olmadığı, %5,9'unda ise olmadığı tespit edilmiştir.
- Araştırma verilerine göre Meb'e bağlı 2000 yılından sonra Uşak ilinde yapılan ilköğretim okullarında 1.2.6 standart gereği olan Kat Öğretmeni Odası %100'ünde bulunmadığı tespit edilmiştir.
- Araştırmaya göre 17 okulun %5,9'unda yani sadece 1 okulda sekreter Odası bulunduğu ve bu Odanın da iyi düzeyde olduğu ancak kullanılmadığı, kalan okulların hiç birinde sekreter Odası konusunda TS 9518 standardına uyulmadığı tespit edilmiştir.
- Sonuçlara göre MEB'in okul planlanmasında TS 9518 1.2.8 standardına göre Zümre Öğretmenler Odası %100 oranında yoktur.

4.3 Eğitim-Öğretim Hizmet Birimlerine Ait Bulgular

Bu bölümde TSE 9518 standartlarının Eğitim-Öğretim Hizmet Birimlerine Ait kurallarına ait elde edilen bulgular Tablo 3'de yüzde ve Frekans olarak yorumlanmıştır.

Tablo 3 - Eğitim-Öğretim Hizmet Birimlerine Ait Kurallar

TSE Standart No.	Yok		Yetersiz		Orta		İyi		Çok İyi		N	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1.3.1.1							16	94,1	1	5,9	17	100
1.3.1.2									17	100	17	100
1.3.1.3									17	100	17	100
1.3.1.4									17	100	17	100
1.3.1.5	17	100									17	100
1.3.1.6									17	100	17	100
1.3.1.7							4	23,5	13	76,5	17	100
1.3.1.8							15	88,2	2	11,8	17	100
1.3.1.9					5	29,4	6	35,3	6	35,3	17	100
1.3.2.1	13	76,5					2	11,8	2	11,8	17	100
1.3.3	17	100									17	100
1.3.3.1	17	100									17	100
1.3.4.1	16	94,1					1	5,9			17	100
1.3.4.2	16	94,1					1	5,9			17	100
1.3.4.3	17	100									17	100
1.3.5.1	17	100									17	100
1.3.5.2	17	100									17	100
1.3.6	1	5,9	6	35,3	6	35,3	4	23,5			17	100
1.3.7	17	100									17	100
1.3.8					1	5,9	10	58,8	6	35,3	17	100
1.3.9	1	5,9	1	5,9	4	23,5	11	64,7			17	100
1.3.10	16	94,1	1	5,9							17	100
1.3.10.1	16	94,1	1	5,9							17	100
1.3.10.2	16	94,1	1	5,9							17	100

- 1.3.1.1 kural gereği olması gereken standartlar konusunda araştırma sonucuna göre okulların dersliklerinde alan ile ilgili standardın genel olarak uygulandığı ancak tavan yüksekliği konusunda hiçbir okulda standarda uyulmadığı tespit edilmiştir.
- Dersliklerin döşemeleri konusunda ve levhalar konularında büyük oranda standartların karşılandığı tespit edilmiştir.
- 1.3.10 numaralı kural gereği istenilen Görsel Eğitim Dersliği okulların %76,5'inde olmadığı olanlarında çok iyi düzeyde olmadıkları tespit edilmiştir.
- Araştırmaya konu olan okulların hiç birinde 1.3.3 numaralı kural gereği olan İş Teknik Atölyesinin olmadığı görülmüştür.
- MEB'e bağlı resmi ilköğretim okullarından araştırılan 17 okuldaki sadece 1 tanesinde yani %5,9'unda 1.3.4.1 numaralı kural gereği resim salonu varken, %94,1'inde resim salonu yoktur.
- Araştırma sonucunda okulların hiç birinde 1.3.5.1 numaralı kural gereği Müzik salonu yoktur.
- Araştırma sonucunda bu okulların %5,9'unda 1.3.6 numaralı kuralda istenilen Fen Bilimleri Laboratuvarı yokken, %35,3'ünde yetersiz, %35,3'ünde orta, %23,5'inde iyi düzeyinde standartları karşıladıkları tespit edilmiştir.
- Bu ilköğretim okullarının tamamında da 1.3.7 numaralı kural olan Yabancı Dil Laboratuvarı bulunmadığı görülmüştür.
- 1.3.8 numaralı kural gereği olan Bilgisayar Laboratuvarlarının tüm okullarda olduğu ancak; %5,9'unda orta düzeyde, %58,8'inde iyi, %35,3'üne çok iyi düzeyde oldukları tespit edilmiştir.
- Okulların 16 tanesinde giriş kısmında bırakılan geniş alanların Çok Amaçlı Salon olarak planlandığı, 1 okulda yani %5,9'unda ise Çok Amaçlı Salon olmadığı tespit edilmiştir. %5,9'unda yetersiz, %23,5'inde orta, %64,7'sinde ise iyi düzeyde oldukları tespit edilmiştir. 1.3.9 numaralı kural için bu sonuçlar tespit edilmiştir.

- 1.3.1.0 numaralı kuralda istenilen ve 2000 yılından sonra yapılmış 17 okulun %94,1'inde Spor Salonu yokken, %5,9'unda yetersiz salon olduğu görülmüştür.

4.4 Yardımcı Hizmet Birimlerine Ait Bulgular

Bu bölümde TSE 9518 standartlarının Yardımcı Hizmet Birimlerine Ait kurallarına ait elde edilen bulgular Tablo 4'de yüzde ve Frekans olarak yorumlanmıştır.

Tablo 4 - Yardımcı Hizmet Birimlerine Ait Kurallar

TSE Standart No.	Yok		Yetersiz		Orta		İyi		Çok İyi		N	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1.4.1	17	100									17	100
1.4.2							8	47,1	9	52,9	17	100
1.4.3							8	47,1	9	52,9	17	100
1.4.4			9	52,9	1	5,9	5	29,4	2	11,8	17	100
1.4.5							6	35,3	11	64,7	17	100
1.4.6	2	11,8					7	41,2	8	47,1	17	100
1.4.7									17	100	17	100
1.4.8			5	29,4	5	29,4	4	23,5	3	17,6	17	100
1.4.9	13	76,5	1	5,9			3	17,6			17	100
1.4.10	2	11,8			1	5,9	13	76,5	1	5,9	17	100
1.4.11	8	47,1	6	35,3	1	5,9	1	5,9	1	5,9	17	100
1.4.12	2	11,8	1	5,9	1	5,9	12	70,6	1	5,9	17	100
1.4.13			4	23,5	3	17,6	8	47,1	2	11,8	17	100
1.4.14	17	100									17	100
1.4.15	17	100									17	100
1.4.16	17	100									17	100
1.4.17	17	100									17	100

- Araştırma sonucuna göre okulların hiç birinde 1.4.1 numaralı standarda uygun ya da yetersiz de olsa Revir bulunmamaktadır. Genellikle küçük ecza dolapları ile bu ihtiyaç karşılanmaya çalışılmaktadır.
- Okulların derslik koridorlarının ve Kat merdivenlerinin genel olarak bu okullarda iyi ve çok iyi düzeyde oldukları tespit edilmiştir. Her ikisinde de %47,1 iyi, %52,9 çok iyi düzey tespit edilmiştir.

- Okulların kütüphanelerinde verilere göre problem tespit edilmiştir. Boyut, içerik ve donanım olarak %52,9' yetersiz olarak tespit edilmiştir. %5,9'u orta, %29,4'ü iyi, %11,8'i ise çok iyi düzeydedir. Ancak iyi ve çok iyi düzeydeki kütüphaneler okulun yapımı sırasında değil, açıldıktan sonra okul yönetimlerinin gayretleri ile bu düzeye getirildikleri tespit edilmiştir.
- Okulların tuvaletlerinin yeterli olduğu %35,3'ünde iyi, %64,7'sinde çok iyi düzeyde standartları karşıladıkları tespit edilmiştir. Ancak WC'lerle ilgili bazı standartların daha okul faaliyete geçtikten sonra idarelerin imkânları ile sağlandığı tespit edilmiştir.
- Okulların %11,8'inde kantin yeri hiç yokken, %41,2'sinde iyi, %47,1'inde çok iyi düzeyde kantinler olduğu tespit edilmiştir. Burada da okulun eğitime başlamasından sonra ortaya çıkan yetersizlikler nedeni ile idarelerin veya kantin işletmecilerinin kendi imkânları ile standartlarda iyileşme sağlandığı tespit edilmiştir. Okul planlamasında standardın tam olarak sağlanmadığı görülmüştür.
- Isıtma ilgili olarak okullarda çok iyi düzey'de standartların uygulandığı, %100 çok iyi düzey tespit edilmiştir.
- Araştırma verilerine göre okulların arşivlerinde 1.4.8 numaralı kural gereği, TS 9518 standardı konusunda, %29,4'ü yetersiz, %29,4'ü orta, %23,5'i iyi, %17,6'sı ise çok düzeyde görülmektedir. İyi ve çok iyi olan arşivlerin de başlangıç planında olmadığı süreç içerisinde okul imkânları ile düzenlendiği, yetersiz ve orta düzeyde olanlarda ise boş bir odanın arşiv haline getirilmesi dışında standarda uygun olmadıkları tespit edilmiştir.
- Araştırma bulgularına göre, okulların %76,5'inde Eğitim Araçları Odası yokken, %5,9'unda yetersiz, %17,6'sında ise iyi düzeyde standartlara sahip oldukları tespit edilmiştir.
- Çalışma kapsamında elde edilen verilere göre, okulların %11,8'inde Temizlik Odası bulunmazken, %5,9'unda orta, %76,5'inde iyi, %5,9'unda çok iyi düzeyinde oldukları tespit edilmiştir.
- Araştırma sonuçlarına göre 1.4.11 numaralı kuralda istenilen otopark, okulların %47,1'inde bulunmamaktadır. %35,3'ünde yetersiz düzeyde,

%5,9'unda orta, %5,9'unda iyi, %5,9'unda çok iyi düzeylerde oldukları tespit edilmiştir.

- Araştırmadan elde edilen verilere göre, okulların %11,8'inde Hizmetli Odası bulunmamaktadır. %5,9'unda yetersiz, %5,9'unda orta, %70,6'sında iyi, %5,9'unda çok iyi düzeylere sahip oldukları tespit edilmiştir.
- Araştırma verilerine göre, okul bahçelerinin, %23,5'i yetersiz, %17,6'sı orta, %47,1'i iyi, %11,8'inde çok iyi düzeyde oldukları tespit edilmiştir.
- Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, okulların hiç birinde de Yemekhane-Mutfak, Santral ve Yayın Odası, Bilgi İşlem Merkezi, Sigara İçme odası yoktur. Yani 1.4. bölümdeki 14-15-16-17-18. Kuralların hiç birisi uygulanmamıştır.

4.5 Destek Hizmet Birimlerine Ait Bulgular

Bu bölümde TSE 9518 standartlarının Destek Hizmet Birimlerine Ait kurallarına ait elde edilen bulgular Tablo 5’de yüzde ve Frekans olarak yorumlanmıştır.

Tablo 5 - Destek Hizmet Birimlerine Ait Kurallar

TSE Standart No.	Yok		Yetersiz		Orta		İyi		Çok İyi		N	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1.5.1	17	100									17	100
1.5.2					1	5,9	6	35,3	10	58,8	17	100
1.5.3							2	11,8	15	88,2	17	100
1.5.4	16	94,1	1	5,9							17	100
1.5.5	1	5,9					1	5,9	15	88,2	17	100
1.5.6	1	5,9					15	88,2	1	5,9	17	100
1.5.7	1	5,9	2	11,8			12	70,6	2	11,8	17	100
1.5.8							2	11,8	15	88,2	17	100
1.5.9							1	5,9	16	94,1	17	100

- Araştırma verilerine göre 1.5.1 nolu standardın gereği olan jeneratör okulların tamamında da bulunmamaktadır.
- Okulların Koridor Panolarının büyük ölçüde standartları taşıdığı ve %5,9’unda orta, %35,3’ünde iyi, %58,8’inde ise çok iyi düzeyde oldukları tespit edilmiştir.
- Okullarda kullanılan araç-gereçlerin, %11,8’i iyi, % 88,2’si ise çok iyi düzeyde standartları karşılamaktadır.
- Araştırma kapsamındaki okulların %94,1’inde servis araçları yok iken var olan %5,9’unda ise yetersiz düzeyde standartları karşıladığı tespit edilmiştir. Servis araçlarının yüksek oranda olmama sebebi genel olarak okulların şehirlerde olanlarının sadece yakın kayıt alanlarına hitap etmesinden dolayı

gerek duyulmaması 4 okulun ise köy okulu olması nedeni ile olmamasındandır.

- Havalandırmalar konusunda okulların %5,9'unda bir sistem yokken, %5,9'unda iyi, %88,2'sinde çok iyi düzeyindedir. Genel olarak doğal havalandırma sistemi uygulanmıştır.
- Zararlı haşereler konusunda okulların %5,9'unda bir tedbir yokken, %88,2'si iyi, %5,9'u çok iyi düzeydedir.
- Yalıtımla ilgili olarak okulların, %5,9'unda yok, %11,8'inde yetersiz, %70,6'sında iyi, %11,8'inde çok düzey tespit edilmiştir.
- Okulların aydınlatma standartları açısından %11,8'i iyi, %88,2'si çok iyi düzeydedir.
- Okulların pis su tesisatlarının %5,9'u iyi, %94,1'inin çok iyi düzeyde standartları karşıladığı tespit edilmiştir.

4.6 TSE 9518 Sayılı Standartlara Neler Eklenebilir

- * Tüm Türkiye için aynı tip okul inşası yerine TSE, iklim ve coğrafi duruma göre farklı tip okul standartları oluşturmalıdır.
- * Okulun internet alt yapısı ile ilgili kurallar eklenmelidir.
- * Bir okulda olması gereken kapasiteye göre eğitim-öğretim ve idari tüm materyaller listesine ait kurallar olmalıdır.
- * Yardımcı personel standartları ile öğretmen standartlarına ait kurallar da eklenebilir.
- * Mali-Bütçe ile ilgili ve bir okulun ekonomik yapısı ile ilgili kurallar da eklenmelidir.
- * Güvenlikle ilgili standartlar ve kurallar eklenmelidir.

5. BÖLÜM

5.1 Yorumlar ve Tartışmalar

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara ilişkin yorumlara ve benzer çalışmaların sonuçlarına yer verilecektir.

Okul sosyal bir yaşam alanı olması açısından önemli olduğu amaçlarını gerçekleştirme ve topluma nitelikli insan yetiştirme görevi açısından da ülkelerin en önemli kurumlarıdır. İnsanlık var olduğu günden beri yaşadığı alanlarda değişime gitmiş ve mükemmelliği aramıştır. İlk çağlardaki mağara hayatında bile mağara duvarlarına yaptığı resimler estetik duyguların var olduğunu göstermektedir. Mağara duvarlarına yapılmış nişler ve oymalar hem sanatsal duyguları hem de kullanışlılık arandığını gösterir. İş o devirlerden çağımıza geldiğimizde inşa edilen dev modern binalara ve akıllı yapılara rağmen insanoğlu halen yaşam alanlarının fiziki niteliklerini arttırmak için uğraşmaktadır. Okul, ev, iş yeri, hastane ve diğer kamusal yapılar gibi sosyal yaşama alanları içerisinde bireyin en çok etkilendiği, mevcut durumunda değişime gittiği ve geliştiği, hayatının en uzun zamanını geçirdiği yer evinden sonra okuldur. Bu durumda okulların fiziki yeterlilik düzeyleri ve insana sunduğu fırsatlar bireysel yaşam ve toplumsal gelişme için oldukça önemlidir.

Okulların fiziki yapılarının eğitimin aktörleri üzerindeki etkisi ile ilgili çalışmalar kısıtlı olmasına rağmen genel görüş en önemli faktörlerden birisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda ülkemizde okulların fiziki düzeyleri ile ilgili bu araştırmada TSE 9518 standartlarının yayınlandığı tarihten sonra resmi ilköğretim okullarının yapımında dikkate alınıp alınmadığı, her biriminin önemli olduğu okullarda ülkemizde hangi alanların dikkate alınmadığı ya da daha az önem verildiğini görmek ve bu eksiklerin nedenleri ile sistemde sebep oldukları aksaklıkları düşünecek araştırmalara da kaynak olması açısından verileri önem arz etmektedir.

Veriler incelendiğinde 72 standardın bulunduğu TS 9518’de okullarımızın %100’ünde de aşağıdaki 14 standardın hiç olmadığı görülmüştür. Yani olması gereken

standartların %19,5'i okullarda hiç yoktur. Bu ülkemizdeki okul anlayışının derslikler bütünü olmak dışında başka bir amacı olmadığını da göstermektedir.

- * Sığınak
- * Kat Öğretmenleri Odası
- * Zümre Öğretmenleri Odası
- * İki derslik arasına açılan askılık
- * İş Teknik Atölyesi
- * Resim Salonu
- * Müzik Salonu
- * Yabancı Dil Laboratuvarı
- * Revir
- * Yemekhane
- * Santral ve Yayın Odası
- * Bilgi İşlem Merkezi
- * Jeneratör
- * Sigara İçme odası

Bu alanlardan İş Teknik Atölyesi, günümüzde dersin adı Teknoloji ve Tasarım olarak değişse de bu dersin amacına uygun fiziki mekânlar da okullarda yoktur. Bununla beraber Resim ve Müzik salonunun okullarımızda hiç olmaması sanata olan bakışımızı da ortaya koymaktadır. Dewey “*yaratıcı bireylerin doğüstü yeteneklerle dünyaya geldiğine sadece aptal kitleler inanır.*” derken her insanda olan ancak ortaya çıkarılması gereken yaratıcılığı bu alanlar olmadan ülkemiz ilköğretim çağı çocuklarında mümkün gözükmemektedir (akt. Ergin, Birol,2005).

Sığınak hiçbir okulumuzda olmayan standartlarda biridir ve bazı okulların normal bodrum katlarına sığınak tabelaları asmaları ilginçtir.

Kat ve Zümre Öğretmenler odalarının olmayışı öğretmenler odalarının yetersiz ya da ancak orta derecede standartları karşılması hem öğretmenlere verilen önemi ortaya koyduğu gibi, bu tür alanların gereksiz olduğu düşüncesinin de taşındığı düşünülmektedir. Çünkü tüm çalışmalar ülkemizde okulların derslik sayısı açısından planlandığını amacın derslik yapmak dışına çıkmadığını göstermektedir.

Ülkemizde yabancı dil eğitimi ile ilgili yoğun bir gündem olan şu günlerde, yabancı öğretmen dahi bakanlıkça gündeme getirilirken okullarımızın hiç birinde yabancı dil laboratuvarı olmaması ilginç bir bulgudur.

Jeneratör okullarımız için günümüzde oldukça önemlidir. Sınıflarımızda artık interaktif ders araçları kullanılmaktadır ve tüm resmi işlemler ise e-okul, Mebbis sistemi üzerinden yapılmaktadır. Tüm sistem elektrikli araçlarla sağlanırken olası uzun süreleri elektrik kesintilerine karşı ya da olağan üstü durumlara karşı jeneratör okullar için önemlidir ki standartlar içerisine de dâhil edilmiştir. Ancak bununda zihniyet veya tasarruf açısından okullarımızda bulundurulmadığını düşünülmektedir.

Okullarımızın öğrenci ve diğer personel sayısı dikkate alındığında 300–1500 arasındadır. Günlerinin ortalama 6 saatini okullarda geçiren bu insanların acil sağlık sorunlarını çözecek donanım ve personelin olmaması da dikkat çekicidir. Kimi okullarımızın ülkemizdeki bazı köy-belde hatta ilçelerden fazla nüfusa sahip oldukları düşünülünce revir olmaması da insana verilen değerimiz ile eğitime ayrılan payın aslında mevcut personel giderleri ve derslik ihtiyacı kaleminden öteye gitmediğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ülkemizde okul yapıları inşa edilirken tüm bu alanların ve donanımların projeden çıkarılması ortalama öğrenci başına düşen kapalı alan ile ilgili çalışmalar ile örtüşmektedir. Akar ve Sadık (2006) ortalama bir ilköğretim okulunda öğrenci başına 6 metrekare inşaat alanı olması gerektiğini belirtmektedirler. Bu durumda ortalama 500 öğrencisi olan bir okulun 3000 metrekare kapalı alanı olması gerekmektedir. Ülkemizde bu oran genel olarak öğrenci başına yaklaşık 3 metrekare olarak yürütülmektedir. Yani olması gerekenin ancak yarısı inşa edilerek birçok alan projelerden çıkarılmaktadır.

Akkoyunlu (2008) çağımızda bilgi toplumuna insan yetiştirmek üzere hazırlanmış eğitim ortamlarını daha etkili, verimli ve öğrenmeyi gerçekleştirecek öğrenciler açısından çekici olabilmesi için öğrenciyi merkeze alan yaklaşımlar üzerinde durulmasının önemini vurgulamıştır. Bu yaklaşım çerçevesinde öğrenme ortamları birçok açıdan ele alınmalı ve ilköğretim okulları bilgi çağına hitap edecek düzeyde donanıma sahip olmalıdır diyerek okulların derslik olmak dışında birçok açıdan gerekli donanıma ve ortama sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

Buna rağmen okullarımızın %94,1'inde spor salonu olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Yine Görsel Eğitim Dershanesi %76,5'inde bulunmazken, Oto park okullarımızın %47,1'inde hiç yokken %35,3'ünde de yetersiz düzeyde çıkmıştır ki onlarda aslında otopark alanı olarak ayrılmayan kısımdan daha sonra okul idarelerince hiçbir düzenleme yapılmadan oluşturulan boş sahalardan ibarettir.

Okullar başlangıç projelerinde olmamasına rağmen ihtiyaçları olan bazı standart alanları kendi imkanları ile sağlamaya ya da binada kontrolsüz ve plansız düzenlemelerle çözmeye çalışmaktadırlar. Dinç ve Onat (2002) yapılan çalışmalarda Türkiye'deki ilköğretim okullarında belirli standartlara göre hareket edilmediği için mevcut yapılar içerisinde kullanımı kolaylaştırmak için ya da yer kazanma gibi nedenlerle çoğu zaman gerekli mimari tedbirler alınmadan okul yönetimleri tarafından değişimler yapılmak zorunda kalındığını ortaya koymuşlardır. Bu durum ilköğretim okul yapılarının plansız, yetersiz yapılmalarının neticesinde sahadaki eğitim yöneticilerinin ilkel olarak ürettikleri çözüm yollarına başvurmalarına neden oldukları çalışma sonuçları ile örtüşmektedir.

Okullarımızın bahçelerinin %23,5'i yetersiz olarak tespit edilmiştir ve bu bahçelerde hemen hemen çocukların zaman geçirmeleri için ve çevre bilinci oluşturacak hiçbir şey yoktur. Tanner (1999) çalışmasında okul yapılarının iki yönlü olarak ele alındığını bunların Doğal Alanlar ve Öğrenme Destek Alanları olduğunu vurgulamıştır. Bu açıdan bakıldığında okulların özellikle ilköğretim okullarının doğal çevre ile uyumlu öğrencilerde doğa bilincini oluşturacak şekilde tasarlanması gerektiği yanında işlevsel yönü ile öğrenmeyi kolaylaştıran ve sevdiren tasarımlar olması gerektiğini belirtmiştir. İlköğretim okullarının diğer tüm okul türlerinde de olduğu gibi hem bilişsel hem de duyuşsal yönden etkili birer yapıya sahip olmaları gerektiğini tespit etmiştir. Ancak araştırma verilerine göre okullarımızın ancak %11,8'inde bu duygulara hitap edecek standartlara sahip bahçe bulunmaktadır. Bu eğitime bakışın yanında çevre duyarlılığımızın da zayıf olduğunu ve gelecek nesillere aktarmak gibi bir amacımızın olmadığından kaynaklanabilir. Zaten MEB okul inşalarında teslim öncesi bahçe ve çevre düzenlemesi yapmamaktadır bunlar okulun işlemleriyle beraber okulların kendileri tarafından tam bir planlama yapılmadan ilkel şartlarda yapılmaktadır ve çoğu zaman estetik ve doğal değerleri taşıyamamaktadırlar.

Araştırma sonucu ortaya çıkan bir diğer veride de okullarımızın %58,8'inde özürlü öğrenciler için hiçbir mekân düzenlemesi bulunmamaktadır. Düzenleme olan okulların da sadece %23,6'sında giriş kısmında tekerlekli sandalye rampası dışında bir donanım bulunmamaktadır. Bu yapılarda giriş kısımlarında derslik planlanmadığı içinde üst katlara nasıl çıkılacağı ile ilgili bir çalışma yapılmamıştır. Sadece okulların %17,6'sında asansör tertibatı bulunurken, lavabolar, sınıflar, tuvaletler, soyunma odaları ve masa-sandalyelerde de bedensel özürlülere yönelik bir çaba tespit

edilememiştir. Bedensel Engellilerle Dayanışma Derneğinin 2003 yılı aralık ayında yayınladığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü ile gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarına göre ülkemizde 5–14 yaş grubu bedensel özürülülerin nüfusa oranı %5,17 olarak verilmiştir. Tüm yaş grubunda ise bu oran %6 olarak belirtilmiştir. Bunlarında %54,4'ü tekerlekli sandalye ya da koltuk değneği kullanmaktadırlar ki bu durumda 500 kişilik bir okulda 12–13 civarında ortopedik özürülü ve yürüme aracı kullanan öğrenci anlamına gelir. Ancak bu duruma rağmen okullarımızda bedensel engellilere yönelik etkin bir planlama olmaması nedenleri olarak, insana verilen değer, plansızlık, okulun amaçlarını zedeleyen yer ve para tasarrufu, olacağı gibi özürülülere bakış açımızı da ortaya koymaktadır.

Araştırmada okullarda derslikler, koridorlar, merdivenler, jeolojik etüt, Arsa büyüklüğü, öğretmenler odası, kantin, ısıtma, yalıtım, aydınlatma, pis su tesisatı, idare odaları, koridor panoları ile ilgili standartlarda iyi ve çok iyi düzeylerinde standartlar oluştuğu tespit edilmiştir. Ancak bu alanların bazılarının başlangıç aşamasında alan olarak yapılırken gerekli donanım olmadan eğitim-öğretime başlandığı zaman içerisinde okul yönetimlerince gerekli standartlara kavuşturuldukları tespit edilmiştir. Müdür-Müdür Yardımcısı-Memur odaları, Koridor panoları, Kantin, Öğretmenler odası, derslik pano ve levhaları özellikle bunlardandır. Bu alanlar okul teslim aşamasında ya boş olarak ya da kısmi malzeme ile okul idarelerine teslim edildikten sonra birçok donanım okullarca zaman içerisinde sağlanmıştır. Özellikle Müdür odalarının öncelikli olarak ve titiz çalışılarak düzenlendiği görülmüştür. Dinç ve Onat (2002) Bir İlköğretim Okulunun Bina programı ve Tasarımı Bağlamında Değerlendirilmesi çalışmalarında müdür odaları ile ilgili olarak orijinal planda 1. katta ve 31,5 m² olan odanın, aynı katta yer alan öğretmenler odasının bölünmesi ile yerinin değiştirildiğini ve böylece müdür odasının alanının 2 katına çıkarıldığını belirtmektedirler. Bu tespit hem okullarda önceliğin müdür odalarına verildiği hem de okullarda idarelerce kontrolsüz ve keyfi tadilatlar yapılmak zorun kalındığını desteklemektedir.

5.2 Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada 2000 yılında yayınlanan TSE 9518 standartlarına göre Uşak ilinde bu tarihten sonra yapılmış resmi 17 ilköğretim okulunun inşasında bu standarda ne düzeyde uyulduğunu geliştirilen ve uzman görüşü ile düzenlenen standartların tek tek incelendiği formla tespit edilmiştir. 17 okul ölçek forma göre tek tek yerinde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Standartlar “Yok”, “Yetersiz”, ”Orta”, “İyi”, “Çok İyi” şeklinde derecelendirilmiş ve sonuçlar SPSS 16 programında frekans ve yüzde hesaplamalarına tabi tutulmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre Milli Eğitim Bakanlığı okul planlaması yaparken kullanım açısından ortaya konmuş olan TSE 9518 standartlarına uymamıştır. Standartta yer alan 72 kuraldan 14 tanesi ki bunların içerisinde okullar için, sosyal yaşam alanları oldukça önemli olan Yabancı Dil Laboratuvarı, İş Teknik Atölyesi, Resim Salonu, Müzik Salonu, Sığınak, Jeneratör gibi alanlar olduğu tespit edilmiştir. Sanatının toplumların gelişmişlik düzeyleri ölçümlerinde önemi ve estetik duyguların insan eğitimindeki rolleri düşünöldüğünde resim ve müzik salonlarının hiç olmaması ölkemiz için önemli bir gerçeği ortaya koymaktadır. Ölkemizde 2011 yılına gelindiğinde yabancı dil eğitimindeki başarısızlığı öğretmenlere bağlayıp ithal öğretmenin tartışıldığı düşünöldüğünde yabancı dil eğitimi ile ilgili okullarda hiçbir donanımın olmaması problemin dikkatle tespit edilmediğini göstermektedir.

Bunun yanında birçok standart ise yetersiz ya da kısmi olarak hizmet verebilecek düzeydedir. Spor salonu sadece 1 okulda tespit edilmişken okulların %94,1’inde yoktur. Bu durumda ölkenin sportif alt yapısının gelişmesi ve uluslar arası yarışmalarda başarı beklemek zor olacaktır. Oto park yetersiz düzeydedir ki gerek çalışanlar gerekse veliler ve servis araçları okul giriş ve çıkış zamanlarında zorluk yaşamaktalar hatta okul idarecilerinin saha çalışması sırasında belirttikleri gibi kontrolsüz park ve trafik risk yaratmaktadır.

Eğitimin yürütöldüğü yer olan okullar planlanırken tasarruf düşünölemez. Okullar tam teşekküllü ve çok uzun yıllar hizmet verecek şekilde geliştirilebilir olarak planlanmalıdır. Çünkü uzun bir tarihi olan okullarda kurum költürü oluşacak ve bir birikim olacaktır. Küçük çaplı sadece derslik olma dışında bir şey ifade etmeyen ve alan olarak gelişmeye kapalı okulların yapı ömürleri de uzun sürmemekte veya ağır tadilatlarla kaynak israfına neden olmaktadır. Bu açıdan

yüksek kapasiteli, geniş bir alana hitap eden, standartları tam olarak taşıyan okullar inşa etmek eğitimin aktörleri olan öğrenci-öğretmen-yönetici-veli-diğer çalışanlarda olumlu etki yapacaktır. Sosyal zamanlar için mekânlar kurum aidiyetini geliştirecektir. Ancak ülkemizde bu alanların okullarda olmaması ancak birer lüks olarak görülmesi şeklinde düşünülebilir.

Bunların yanında TSE 9518 standardında olmayan ve okulların işlevselliği açısından önemli olan ve uygulama da ihtiyaç görülen kurallarda bulunmaktadır. Saha çalışmasında okul idarecileri ve çalışanlardan alınan dönütlere göre TS 9518 standardına şunlar da eklenmeli ve kural olarak bulunmalıdır.

- * Tüm Türkiye için aynı tip okul inşası yerine TSE, iklim ve coğrafi duruma göre farklı tip okul standartları oluşturmalıdır.
- * Okulun internet alt yapısı ile ilgili kurallar eklenmelidir.
- * Bir okulda olması gereken kapasiteye göre eğitim-öğretim ve idari tüm materyaller listesine ait kurallar olmalıdır.
- * Kadro, Yardımcı personel standartları ile öğretmen standartlarına ait kurallar da eklenebilir.
- * Mali-Bütçe ile ilgili ve bir okulun ekonomik yapısı ile ilgili kurallar da eklenmelidir.
- * Güvenlikle ilgili standartlar ve kurallar eklenmelidir.

Bunlar içerisinde yer alan okul tip projelerinin iklim ve coğrafi yapıya göre farklı planlanıp uygulanması önemlidir. Karadeniz bölgesindeki bir okul tip projesinin Akdeniz bölgesinde de uygulanması düşünülemez. Ancak ülkemizde bu şekilde yapılan uygulama nedeni ile okul yönetimleri sıkıntılar yaşamaktadır. Mimari konuda bilgisi olmamasına rağmen yaşadığı yerin yapısına uygun evler geliştiren halk bile bölgesel farkları görürken okul yapılarında bunun atlanması ilginçtir. Bir Akdeniz tipi konutun Karadeniz bölgesinde kullanılmayacağını dikkate almak gerekir.

TSE 9518 standardı tam olarak mükemmel bir okulu tarif etmese de önemli düzeyde yeterli bir okulu oluşturacak kurallardan oluşmaktadır. Araştırma göstermiştir ki Uşak ilindeki okulların yapım ve planlama aşamalarında bu standartlar dikkate alınmadan sadece okul ihtiyacı olan bölgedeki öğrenci sayısını kapalı bir alana alacak derslik yapmak dışında bir anlayış değildir. Okul henüz

ülkemizde bir yaşam alanı olarak kabul görmemiştir ve hizmet alacak kesimin ihtiyaçları dikkate alınmadan tasarımlar yapılmıştır.

Ancak bazı standartların artık okullarda oluşmaya başladığı da tespit edilmiştir. Araştırma kapsamındaki okullardan en son yapılan (2009) Şefkat İlköğretim okuludur. Bu okul tek incelendiğinde revir ve jeneratör dışındaki tüm standartları “iyi” veya “çok iyi” düzeylerinde karşılamaktadır. Ancak bu şu anlama gelmemektedir. Artık yapılan tüm okullarda bu okuldaki standartlar olacak. Maalesef günümüzde halen bölgesel ihtiyaçlara göre sadece derslik niteliğinde olan hiçbir sağlıklı yaşam alanına sahip olmayan okulların yapımı devam etmektedir.

Ülkemizde ilköğretim okulları ne kadar mükemmel standartlara sahip olursa üst öğrenim süreçlerinde ve bilimsel gelişmişlikte o kadar ileri gider. Eğitime özellikle de okul öncesi ve ilköğretime harcanan bütçe hiçbir zaman boşa gitmez. Bu açıdan artık sadece öğrencilerin bir şekilde kapalı mekânlara alınıp okullandırıldığı derslik sistemi okulların sayısı arttırarak kaynak israfı yapmak yerine, en az 150 yıllık nüfus hareketleri bilimsel olarak incelenerek planlanacak eğitim kompleksleri yapılmalıdır. Literatürde “kampüs Okul” olarak ta geçen bu sistem incelenmeli ve olumlu-olumsuz yönleri ve ülkemizdeki uygulanabilirliği de dikkate alındıktan sonra gerekirse uygulanmalı ya da alternatif modeller üretilmelidir.

EKLER**GÖZLEM ARAÇLARI**

Bu bölümde araştırmada kullanılan gözlem formları verilecektir.

Fiziki Yeterlilik Gözlem Formu

2000 YILI VE SONRASINDA YAPILAN RESMİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ TS 9518 STANDARTLARINA GÖRE FİZİKİ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİ ARAŞTIRMA GÖZLEM FORMU

OKUL ADI :
TÜRÜ :İLKÖĞRETİM
İL/İLÇE/KÖY :
YAPIM YILI :

GENEL YERLEŞİME AİT KURALLAR

S.NO	TSE KURAL NO.	KURAL-KRİTER	YOK	YETERSİZ	ORTA	İYİ	ÇOK İYİ
1	1.1.1	Okul arsasının yeri, yerleşme bölgesinin nüfus hareketleri, sosyal, ekonomik ve sağlık kriterleri de dikkate alınarak, yoğun taşıt trafiğinden uzakta olmalı, hapishane, meyhane, kahvehane, bar vb. çocukları olumsuz yönde etkileyebilecek yerlere en az 200 m uzaklıkta yapılmalıdır.					
2	1.1.2	Okul arsasının büyüklüğü öğrenci başına ilk kırk öğrenci için 20-25 m ² , ikinci kırk öğrenci için 15 m ² , üçüncü kırk öğrenci için 10 m ² ve 4.5.6. 40 öğrenci için 5 m ² esas alınarak belirlenmeli, toprak yapısı bitki, ağaç vb. yetiştirilmesine ve uygulama bahçesi düzenlenmesine uygun yapıda ve en çok %5 meyilde olmalıdır.					
3	1.1.3	Bina arsa üzerine yerleştirilirken okul binasının ileride genişletilebileceği de dikkate alınmalıdır.					
4	1.1.4	Okul arsasının jeolojik zemin etüdü yapılmış olmalı ve okul binasının bu arsa üzerinde yapılmasında bir mahsur olmamalıdır.					
5	1.1.5	Bodrum katta, bina inşaat alanının en az %3'ü büyüklüğünde, dar kenarı en az 2 m ve yüksekliği en az 2,30 m olan sığınak bulunmalıdır.					
6	1.1.6	Okul binasında ana giriş ve öğrenci girişi ayrı düzenlenmeli, giriş kapılarının genişliği en az 2 m olmalı, girişlerde rüzgarlık bulunmalı; ana girişte danışma, veli bekleme ve görüşme mahali düzenlenmelidir					
7	1.1.7	Okul binası kullanım amacına uygun olarak tercihan ek katlı inşa edilmeli, dersliklerin pencereleri sıcak bölgelerde kuzey-güney, soğuk bölgelerde doğu-batı yönünde olmalı ve gerektiği takdirde pencerelerde güneş kontrol elemanları bulunmalıdır.					
8	1.1.8	Arsa şartları ve diğer etkenler sebebiyle, okulun çok katlı olarak inşaa edilmesi halinde; merdiven ölçüleri öğrenci vücut ölçülerine uygun olmalı; basamak genişliği 0,25 m, riht yüksekliği 0,15 m, düşey parmaklıklı ve parmaklıksız küpeşte yüksekliği en az 0,70 m, merdiven kol genişliği en az 1,40 m yapılmalı ve merdiven genişliği koridor genişliğinden az olmamalıdır					
9	1.1.9	Okul sahası bahçe duvarı ile çevrili olmalı, su elektrik ve kanalizasyon imkanları bulunmalı, okulun giriş ve çıkış kapıları trafiğin yoğun olduğu caddeye açılmamalı; bahçede öğrenci yaş gruplarının ölçülerine uygun oturma grupları yerleştirilmeli ve yaş gruplarına göre açık spor alanları düzenlenmelidir.					
10	1.1.10	Okulun bahçesinde açık tören alanı düzenlenmeli, burada Atatürk anıtı veya büstü olmalı, bu anıt veya büst aydınlatılmalı, ses düzeni bulunmalıdır.					
11	1.1.11	İçme suyu tesisatı TS 828'e, kullanma suyu TS 266'ya uygun olmalı ve teneffüshane ve oyun bahçesinde musluklar düzenlenmelidir.					
12	1.1.12	Okulun yangına karşı korunması için TS 4156 ve TS 9906'ya uygun tedbirler alınmalıdır.					
13	1.1.13	Okulda TS 10551'de belirtilen özellikte otopark bulunmalıdır					
14	1.1.14	Bedensel özürli öğrencilerin kullandığı ve faydalandığı bahçe, bahçe yolları, merdivenler, WC ve lavabo, giriş-çıkışlar, elektrik anahtarları, derslikteki sıra, masa ve sandalyeler, soyunma dolabı vb'lerin düzenlenmesi ve ölçüleri TS 9111'e uygun olmalıdır.					

2000 YILI VE SONRASINDA YAPILAN RESMİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ TS 9518 STANDARTLARINA GÖRE FİZİKİ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİ ARAŞTIRMA GÖZLEM FORMU

OKUL ADI :
 TÜRÜ :İLKÖĞRETİM
 İL/İLÇE/KÖY :
 YAPIM YILI :

İDARİ HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR

S.NO	TSE KURAL NO.	KURAL-KRİTER	YOK	YETERSİZ	ORTA	İYİ	ÇOK İYİ
1	1.2.1	Müdür odası, binanın hakim bir yerinde, tercihan girişe yakın düzenlenmeli, alanı en az 16 m2 büyüklüğünde olmalı ve odada çalışma masası, kitaplık ve 5-6 kişilik ziyaretçi oturma imkanı bulunmalı, ihtiyaca cevap verebilecek şekilde hizmetin gereği her çeşit eşya olmalıdır.					
2	1.2.2	Müdür Yardımcıları odası binanın idare bölümünde planlanmalı büyüklüğü en az 12 m2 veya kişi başına en az 2,25 m2 ölçü alınarak belirlenmeli, ihtiyaca cevap verebilecek şekilde hizmetin gereği her çeşit eşya bulunmalıdır.					
3	1.2.3	Memur odaları, binanın idare bölümünde düzenlenmeli ve her memur için en az 2,25 m2 alan esas alınmalı, ihtiyaca cevap verebilecek şekilde hizmetin gereği her çeşit eşya bulunmalıdır.					
4	1.2.4	Öğretmenler odası, okulun idare bölümü ile dershanelerin arasında olmalı, odanın alanı bir öğretmene 2 m2 olmak üzere sekiz öğretmene kadar en az 16 m2, her fazla öğretmen için 1,5 m2 ilave alan hesap edilmek sureti ile okulun standart kadrosuna göre belirlenmeli, odada yeteri sayıda koltuk, sandalye, yazı masası, toplantı masası, vestiyer, Telefon, dolap vs. bulunmalıdır.					
5	1.2.5	Rehberlik ve Ölçme Değerlendirme odası, idari bölümlerin bulunduğu ve nispeten serin olan bölümde planlanmalı, oda büyüklüğü en az 12 m2 olmalı, Öğrencilerin psikolojik rahatlığını sağlayacak şekilde perde, koltuk, uzanma imkanı, muhafazalı karteks dolabı ve eşyalarla tefriş edilmeli.					
6	1.2.6	Kat Öğretmeni Odası, en az 7 m2 büyüklüğünde ve katta ayrı ayrı olmalı, ihtiyaca cevap verebilecek şekilde hizmetin gereği her çeşit eşya bulunmalıdır.					
7	1.2.7	Sekreter odası, idari bölümde Okul Müdürü odasına bitişik ve bağlantılı planlanmalı, masa ve sandalye vb. eşyalar bulunmalıdır.					
8	1.2.8	Zümre öğretmenler odası, idari bölüm ile dershanelerin arasında olmalı, odanın alanı en az 10 m2 olmalı, odada yeterli sayıda koltuk veya sandalye, dolap, masa bulunmalıdır.					

2000 YILI VE SONRASINDA YAPILAN RESMİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ TS 9518 STANDARTLARINA GÖRE FİZİKİ YETERLİLİK
DÜZEYLERİNİ ARAŞTIRMA GÖZLEM FORMU

OKUL ADI :
TÜRÜ :İLKÖĞRETİM
İL/İLÇE/KÖY :
YAPIM YILI :

EĞİTİM –ÖĞRETİM HİZMET BİRİMİNE AİT KURALLAR

S.NO	TSE KURAL NO.	KURAL-KRİTER	YOK	YETERSİZ	ORTA	İYİ	ÇOK İYİ
1	1.3.1	Dersliklerin tavan yüksekliği en az 3,50 m olmalı, derslikler en çok 40 öğrenciye eğitim verecek şekilde düzenlenmeli, öğrenci başına tek kişilik sıra düzeninde en az 1,50 m2, çift kişilik sıra düzeninde ise en az 1,20 m2 net alan alınmalı ve bu mesafe en son sıraya kadar 9,00 m'yi geçmemelidir.					
2	1.3.2	Dersliklerin derinliği ; oturma yerleri dizi sayısı ve ara geçişler sayısı olarak belirlenmeli boyutları, her oturma yeri en az 0,80 m derinlikte ve arkada 0,80 m geçiş boşluğu alınarak bulunmalıdır.					
3	1.3.3	Derslikte yazı tahtasının üst kısmına Atatürk'ün portresi, onun üstüne ay yıldızı sağa bakacak şekilde Türk Bayrağı, Atatürk portresinin duruşuna göre sağına İstiklal Marşı, soluna Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi asılmalıdır.					
4	1.3.4	Dersliklerde, Türkiye Siyasi Haritası, gerekli görülen sınıflarda bunlara ek olarak öğrenci andı ve zaman şeridi, ünite, resim-iş, yazı köşesi, seviyeye göre grafik ve tablolar bulunmalı, üzerinde devamlı çalışılacak araçlar, duvarın zedelenmesini önlemek için ayrı bir zemin üzerine asılmalıdır.					
5	1.3.5	İki derslik arasında oluşturulan hacimlerden öğrencilerin yağmurluk, palto, şemsiye ve eşyalarını koyabilecekleri askılık veya dolapların bulunduğu dershaneden irtibatlı, genişliği en az 2 m olan bir bölüm bulunmalı, askı demirlerinin yerden yüksekliği en çok 1,60 m, aralığı 0,20 m olmalı, şemsiye, yağmurluk ve paltolardan sızacak yağmur-kar sularının toplanıp tahliyesine imkan verebilecek şekilde yapılmalı veya askılıklar koridorlarda nişler içinde düzenlenmelidir.					
6	1.3.6	Derslik içi düzenlenmede, öğrencilerin sabit yerleşimi yerine, eğitim ve öğretimin dinamikliği için uygun yerleşim şeklini sağlamak için derslane boyutları kareye yakın olmalıdır.					
7	1.3.7	Dersliklerde öğrenci sağlığı için uygun olmayan yazı tahtaları kullanılmamalı, yazı tahtası alt kenarının yerden yüksekliği, birinci sınıfta 0,65 m, ikinci ve üçüncü sınıfta 0,70 m, dördüncü sınıfta 0,75 m, beşinci ve altıncı sınıfta 0,80 m, yedinci ve sekizinci sınıfta ise 0,85 m olmalıdır.					
8	1.3.8	Dersliklerde parapet yüksekliği en az 0,60 m ve en çok 0,80 m olmalı, suni aydınlatmada en az 200 lüks ışık şiddeti esas alınmalı, kapılar en az 0,90 m genişliğinde olmalı, çıkış yönünde koridora doğru açılmalı, kapılar sıra ile yazı tahtası arasında olmalı, kapılarda en az 1,60 m yükseklikte gözetleme penceresi bulunmalı, derslik duvarları ve pencere altları eğitim malzeme ve araçlarını koyabilmek için dolap ve çekmece yerleştirebilecek şekilde düzenlenmelidir.					
9	1.3.9	Dershanelerin duvarlarında ilk sınıflarda mekanı küçültücü canlı renkler, üst sınıflarda sakin bir renk armonisi verecek renkler seçilmelidir.					
10	1.3.10	Görsel Eğitim Dershanesi; Bu dershanenin büyüklüğü öğrenci başına 1,00 m2 olacak şekilde düzenlenmeli, zemini bilgisayar, televizyon ve video gibi araçların tozlanmasını önlemek amacıyla anti-statik malzeme ile kaplanmalı tercihan binanın sessiz bölümünde olmalı, videonun bulunduğu mahaldeki pencerelerde koyu renk kumaş perde veya koyu renk stor perde bulunmalıdır.					

2000 YILI VE SONRASINDA YAPILAN RESMİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ TS 9518 STANDARTLARINA GÖRE FİZİKİ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİ ARAŞTIRMA GÖZLEM FORMU

OKUL ADI :
TÜRÜ :İLKÖĞRETİM
İL/İLÇE/KÖY :
YAPIM YILI :

S.N O	TSE KURAL NO.	KURAL-KRİTER	YOK	YETERSİZ	ORTA	İYİ	ÇOK İYİ
11	1.3.3	İş Teknik Atölyesi; Tercihan 6,50 m x 7,50 m ölçülerinde planlanmalı; cilt, ahşap ve metal kısımları düzenlenmeli, atölyede kesme makası, yapıştırma tezgahı, tutkal kapları, su kuvvetleri, su ve gaz tesisatları, mengenalı masalar, cilt presi, 0,70 x 1,50 m ölçülerinde sert ağaçtan yapılmış tezgahlar 0,65 m aralıklarla iki dizi halinde yerleştirilmeli, duvara asılı tipte alet dolapları bulunmalı, ayrıca tutkal fırını, ocak, masa, pres olmalı ve ahşap deposu yapılmalıdır.					
12	1.3.3.1	Atölyede çalışma tezgah ve masalarının ölçüsü öğrencilerin vücut ölçülerine uygun olmalı, takım dolapları ve yapılan işleri teşhir için vitrinler bulunmalı ve kullanılan aletleri tanıtıcı levhalar düzenlenmelidir.					
13	1.3.4.1	Resim Salonu; Homojen ışık dağılımı sağlanmalı, pencere parapeti 1,00 – 1,25 m yüksekliğinde olmalı, pencere dikmeleri ince, kuzey ve kuzey batıya yönlendirilmeli ve duvarlara asılı alet dolapları olmalıdır.					
14	1.3.4.2	Resim salonunda; çizim masaları 0,70 m x 0,80 m ölçülerinde olmalı, iki çizim masası arasında 0,90 m mesafe bırakılmalı, oda derinliği ışık durumuna bağlı olarak 6,00 m-8,00 m olmalı, uzunluğu öğrenci sayısına bağlı olarak 15,0 m olmalıdır.					
15	1.3.4.3	Resim Salonunun pencerelerinde perde düzenlenmeli, indirekt suni aydınlatma ve masalar üzerinde spot aydınlatma olmalı, duvarlarda çizim yapılabilecek yüzeyler bulunmalıdır.					
16	1.3.5.1	Müzik Salonu; Binanın sesten rahatsız olunmayacak bir bölümünde düzenlenmeli, salon yüzeylerinde akustik kaplama bulunmalı ve salon büyüklüğü kişi başına en az 2,00 m ² esas alınarak belirlenmelidir.					
17	1.3.5.2	Müzik salonunda 0,40 m derinliğinde bir nota dolabı ile dersane alanının 1/3'ü büyüklüğünde ayrı bir müzik aletleri deposu bulunmalıdır.					
18	1.3.6	Fen Bilimleri Laboratuvarı; 0,10 m-0,20 m yüksekliğinde basamaklı anfi şeklinde, katlanabilir koltuklu düzenlenmeli; her masada su ve gaz tesisatı, 2,00 x 0,50 m ölçülerinde çalışma masaları bulunmalı; öğrenci başına 1,5 m ² büyüklük esas alınmalı; lavabolu tezgah olmalı; emniyet yönünden koridora açılan iki ayrı kapı bulunmalı ve zeminde elektrik yüklenmelerine karşı tedbir alınmalı, 0,10 m çapında gaz havalandırma delikleri bulunmalı ve elektrikli aspiratör kullanılmalıdır.					
19	1.3.7	Yabancı Dil Laboratuvarı; Büyüklüğü, öğrenci başına 2,00 m ² alan esas alınarak belirlenmeli okulda okutulan her yabancı dil için 2'şer laboratuvar bulunmalı ve dinleme-izleme ekipmanları ile donatılmalıdır.					
20	1.3.8	Bilgisayar Laboratuvarı; Büyüklüğü öğrenci başına 0,65 m ² olacak şekilde belirlenmeli, laboratuvarın düzenlenme şekli TS 12488'e uygun olmalı ve çalışmayı aksatmayacak şekilde kesintisiz güç kaynağına bağlı olmalıdır.					
21	1.3.9	Çok Amaçlı Salon; Büyüklüğü kişi başına; masa etrafında oturma düzeni için 2,00 m ² , sandalyede oturma düzeni için 2,50 m ² ve anfi şekli için 1,00 m ² esas alınarak belirlenmelidir.					
22	1.3.10	Spor Salonu; Uzun aks doğu-batı yönünde, duvarlar girintisiz ve çıkıntısız, satırlar dayanıklı açık renk ve kolay temizlenebilir malzemeden olmalı, döşeme yüzeyi plastik ile veya kaymaz malzeme ile kaplanmalı, tabii aydınlatma için pencere yüzeyi tüm duvar alanının %20'si ve uzun duvarlardan birinde olmalı, tavan yüksekliği 4,00 m yapılmalı, TS 3419 ve TS 3420'ye uygun mekanik havalandırma sistemi bulunmalıdır.					
23	1.3.10.1	Salon 20 lüks ışık şiddetinde aydınlatılmalı, iç mekan sıcaklığı 15 C olmalı, salon okulun diğer mekanlarından bağımsız ısıtılmalı, devamlı sıcak su bulunmalı ve sıcak su tesisatı ısıtma tesisatından ayrı yapılmalıdır.					
24	1.3.10.2	Salon büyüklüğü öğrenci başına 1,0 m ² ölçü alınarak belirlenmeli, 7,20 m ² büyüklüğünde malzeme odası, 20,00-30,00 m ² büyüklüğünde iki adet soyunma odası, 12,00 m ² büyüklüğünde 2 adet öğretmen odası, 2 adet 2 kabinli ve iki adet pisuvarlı erkek erkek WC ile 2 kabinli bayan WC olmalı, 20,00 m ² -25,00 m ² büyüklüğünde 12 adet duş ve 12 adet el-ayak yıkama yeri bulunmalı, teknik özellikler bakımından TS 1258'e uygun olmalıdır.					

2000 YILI VE SONRASINDA YAPILAN RESMİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ TS 9518 STANDARTLARINA GÖRE FİZİKİ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİ ARAŞTIRMA GÖZLEM FORMU

OKUL ADI :
TÜRÜ :İLKÖĞRETİM
İL/İLÇE/KÖY :
YAPIM YILI :

YARDIMCI HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR

S.N O	TSE KUR AL NO.	KURAL-KRİTER	YOK	YETERSİZ	ORTA	İYİ	ÇOK İYİ
1	1.4.1	Revir; Okulun idari bölümünde ve spor yapılan yerlere yakın planlanmalı, tercihan bir hemşire tam gün görev yapmalı, TS 6075'e uygun ilk yardım dolabı, muayene masası, küçük buzdolabı vb. araçlar bulunmalıdır.					
2	1.4.2	Derslik koridorları, iyi aydınlatılmalı ve havalandırılmalı; koridor genişliği, tek yapılan dersliklerin genişlik; 25 öğrenci için en az 2,10 m olmalı ve ilave her 25 öğrenci için 0,30 m arttırılmalı çift taraflı yapılan dersliklerde bu genişlik en az 3,00 m olmalı; koridorlarda basamak bulunmamalı ve duvarları 1.30 m yüksekliğe kadar yıkanabilir malzemeyle kaplanmalıdır. Ayrıca koridor duvarlarında Talim ve Terbiye Kurulunca tavsiye edilen, Türk büyüklerine ait resimler, Türk tarih ve kültürüne ait levhalar, haritalar, eğitici ve sanat değeri olan resimler, saat ve takvim ile okul gazetesi bulundurulmalıdır.					
3	1.4.3	Kat merdivenleri en az 1,00 m genişlikte olmalı, basamak sayısı 3'den fazla olduğunda tek yanda 1,40 m genişliğinde, iki yanda ve 2,00 m'den geniş olduğunda genişliğin ortasında olmak üzere üç küpeşte düzenlenmeli; merdiven genişliği 100-500 öğrenci için her 100 öğrenciye 0,70 m, 500-1000 öğrenci için her 100 öğrenciye 0,50 m ve 1000'in üzerinde her 100 öğrenci için 0,30 m ilave edilerek belirlenmeli, merdiven kova hattı boyunca yıkama suyunun dökülmemesi için dış bırakılmalı, merdiven mozaik veya mermerle kaplanmalı ve aynı kaplama malzemesinden süpürgelik yapılmalıdır.					
4	1.4.4	Kütüphane; öğrencilerin okuma ve özel çalışma gibi ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, binanın gürültüsüz bölümünde planlanmalı, uygun şekilde ışıklandırılmalı, eşyaların hareketi halinde gürültü olmaması için zemini ses emici yumuşak malzeme ile kaplanmalı, en az bir buçuk dersane büyüklüğünde olmalı ve bu büyüklüğe her 250 kitap için en az 1,00 m2 alan eklenmeli ve aydınlatma en az 500 lüks şiddetinde olmalıdır.					
5	1.4.5	WC; Teknik özellikleri TS 8357'ye uygun kolay ulaşılabilecek şekilde, her katta kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı düzenlenmeli; her 20 kız ve her 25 erkek öğrenci için bir kabin ve her 15 erkek öğrenci için bir pisuvar, her dört kız ve her 2 erkek kabini içinde bir lavabo bulunmalı ve ayrıca her 5 erkek öğretmen ve her 2 bayan öğretmen için bir WC kabini yapılmalı, erkek öğretmen için pisuvar olmalıdır.					
6	1.4.6	Kantin; okul binası içinde veya bahçenin uygun bir yerinde öğrencilerin kırtasiye, meşrubat türlü içeceklerle, tost vb. yiyecekleri satın alabilecekleri kantin bulunmalıdır.					
7	1.4.7	Isıtma; okulun ısıtılması, iklim şartları, maliyet, yakıt sağlama ve diğer teknik durumlara göre soba, kalorifer, sıcak hava veya panel sistemlerinden biriyle yapılmalı; dersanelerde sıcaklık kış aylarında ortalama 20 C olmalı, ısıtma merkezinin girişi kazan girişine uygun olmalı, öğrencilerin giremeyecekleri şekilde düzenlenmeli ve yeterli büyüklükte su deposu bulunmalıdır.					
8	1.4.8	Arşiv; idare bölümünde kolay ulaşılabilir uzaklıkta tercihan bodrum katta düzenlenmeli, yatay ve düşey depolamaya göre yeterli geçiş alanları bulunmalı, tabi olarak aydınlanabilmeli, ayrıca 200 lüks şiddetinde aydınlatma sistemi olmalı ve giriş kapısı emniyetli yapılmalıdır.					
9	1.4.9	Eğitim Araçları Odası; Müdür Yardımcısı odasına yakın bir yerde düzenlenmeli, ara-gereçlerin muhafazası için gerekli raf, dolap ve vitrin bulunmalı, giriş kapısı emniyetli ve pencereleri demir parmaklıklı yapılmalıdır.					

2000 YILI VE SONRASINDA YAPILAN RESMİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ TS 9518 STANDARTLARINA GÖRE FİZİKİ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİ ARAŞTIRMA GÖZLEM FORMU

OKUL ADI :
TÜRÜ :İLKÖĞRETİM
İL/İLÇE/KÖY :
YAPIM YILI :

S.NO	TSE KURAL NO.	KURAL-KRİTER	YOK	YETERSİZ	ORTA	İYİ	ÇOK İYİ
10	1.4.10	Temizlik Odası; En az 2,00 m2 büyüklüğünde ve her katta WC'lerin yanında olmalı, lavabo, tuvalet pompası, pas pas, süpürge vb. malzemeler bulunmalı ve ayrıca bezlerin yıkanabileceği bir yalak yapılmalıdır.					
11	1.4.11	Oto Park; dersanelerden yeterince uzak mesafede olmalı, okulun hizmet vereceği semtin nüfusu 50.000 ile 200.000 arasında ise 600 m2 brüt okul inşaat alanı için en az 250 m2, nüfusun 200.000'den fazla olması durumunda en az 500 m2 otopark yeri ayrılmalı, zemin çamur olmayacak ve su toplamayacak şekilde, beton, asfalt, beton parke vb. ile kaplanmalı ve imkan dahilinde kapalı yapılmalıdır.					
12	1.4.12	Hizmetli Odası; her katta ve genellikle ıslak hacimlere yakın yerlerde planlanmalı; odada dolap, masa, sandalye olmalı, çağırma zili tesisatı bulunmalıdır.					
13	1.4.13	Bahçe; gürültülü, duman ve toz gibi zararlı unsurlardan uzak, bitki ve ağaç yetiştirilmesine uygun toprak yapısında olmalı, çevre duvarı bulunmalı, bahçenin uygun bir köşesinde içme suyu çeşmeleri, oturma köşeleri ve açık spor alanları düzenlenmeli, yeter sayıda çöp kutuları yerleştirilmelidir.					
14	1.4.14	Yemekhane/Mutfak; öğrencilere verilen yemek hazır olarak temin edildiği takdirde, yemek salonu öğrenci başına en az 0,50 m2 olacak şekilde planlamalı, ders aralarında çay ve meşrubat içme imkanı sağlanmalı, yemeğin okulda hazırlanması halinde TS 7036'ya uygun ikinci sınıf lokanta özelliğinde mutfak bulunmalıdır. Yemek dağıtımını bir yardımcının nezaretinde öğrencilerin yemeklerini almasına göre düzenlenmeli, yemek dağıtım tezgahı olmalı, tezgahın ısıtma sistemi bulunmalıdır.					
15	1.4.15	Yemekhane/Mutfak; öğrencilere verilen yemek hazır olarak temin edildiği takdirde, yemek salonu öğrenci başına en az 0,50 m2 olacak şekilde planlamalı, ders aralarında çay ve meşrubat içme imkanı sağlanmalı, yemeğin okulda hazırlanması halinde TS 7036'ya uygun ikinci sınıf lokanta özelliğinde mutfak bulunmalıdır. Yemek dağıtımını bir yardımcının nezaretinde öğrencilerin yemeklerini almasına göre düzenlenmeli, yemek dağıtım tezgahı olmalı, tezgahın ısıtma sistemi bulunmalıdır.					
16	1.4.16	Santral ve Yayın Odası; İdari bölüme yakın olmalı, haberleşme cihazlarının rahatça yerleştirilebileceği büyüklükte düzenlenmeli ve en az 200 lüks şiddetinde aydınlatılmalıdır.					
17	1.4.17	Bilgi İşlem Merkezi;TS 12488'e göre düzenlenmeli ve en az 500 lüks şiddetinde aydınlatılmalıdır.					
18	1.4.18	Sigara İçme Odası; okulun eğitim-öğretim birimlerinden uzakta, tabii olarak havalandırılacak şekilde düzenlenmeli, yeter sayıda oturma imkanı olmalıdır.					

2000 YILI VE SONRASINDA YAPILAN RESMİ İLKÖĞRETİM OKULLARININ TS 9518 STANDARTLARINA GÖRE FİZİKİ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİ ARAŞTIRMA GÖZLEM FORMU

OKUL ADI :
 TÜRÜ :İLKÖĞRETİM
 İL/İLÇE/KÖY :
 YAPIM YILI :

DESTEK HİZMET BİRİMLERİNE AİT KURALLAR

S.NO	TSE KURAL NO.	KURAL-KRİTER	YOK	YETERSİZ	ORTA	İYİ	ÇOK İYİ
1	1.5.1	Jeneratör; okulda elektrik kesilmesine karşı jeneratör bulunmalı, tercihan be jeneratör otomatik olarak devreye girmelidir.					
2	1.5.2	Koridor Panoları; okulun eğitsel kol faaliyetlerinin sergilendiği, öğrencilerin boy ölçülerine uygun panolar bulundurulmalıdır.					
3	1.5.3	Güvenli Araç-Gereç, Öğrencilerin kullanımına sunulan her türlü araç-gereç ve donanımlar öğrencilerin fiziksel yaralanmalarına yol açmayacak malzemelerden seçilmelidir.					
4	1.5.4	Servis Araçları, Okulda öğrenci servis hizmetlerinin bulunması halinde TS 12257’de belirtilen özelliklerde servis araçları, park yeri ve servis şoförleri için bekleme odası bulunmalıdır.					
5	1.5.5	Havalandırma; Okul tabii olarak havalandırılmalı, bunun mümkün olmadığı hallerde TS 3419 ve TS 3420’ye uygun mekanik havalandırma sistemi bulunmalıdır.					
6	1.5.6	Zararlı Haşereler; Zararlı haşeraya karşı TS 8358’e uygun tedbirler alınmalıdır.					
7	1.5.7	Yalıtım; Duvar, yer ve tavanlar ısı, ses ve neme karşı yalıtılmalıdır. Isı yalıtımı TS 825’e ve nem yalıtımı TS 3128’e göre yapılmalı, ısı ve ses yalıtımında TS 901 ve TS 2491’e uygun malzeme kullanılmalıdır.					
8	1.5.8	Aydınlatma; Okulun bütün mekanları amacına uygun olarak aydınlatılmalı, aydınlatma tesisatı TS 1196’ya göre projelenmeli ve uygulaması TS IEC/TR3 60364-2-21 ve TS IEC 60364-1’e göre yapılmalı, aydınlatma ile ilgili güvenlik kuralları, TS 3575, TS 3784, TS 4057 ve TS 4061’e göre planlanmış olmalıdır.					
9	1.5.9	Pis Su Tesisatı; Okulda pis su tesisatı TS 827’ye uygun yapılmalıdır.					

KAYNAKÇA

- Akar Vural, R. ve Sadık, F. (2003). İlköğretim Okul Binalarının Fiziksel Açıdan Değerlendirilmesi. Eğitim ve Bilim. Cilt: 28. Sayı:130
- Akkoyunlu, B. (2008). Bilgi okuryazarlığı ve Yaşam Boyu Öğrenme 8th International Educational Technology Conference (IETC2008), 6-9 Mayıs 2008. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Alkan,C. (1990). Modüler Programlama ve Türkiye’de Uygulaması. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt:22. Sayı:1. Ankara.
- (1995). Eğitim Teknolojisi. Ankara:Atilla Kitapevi
- Aras, G. (2008). Milli Eğitim Bakanlığının Tip Tip Okul Projeleri. <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=25978> , son erişim;01/06/2011
- Aydın, D., Uysal, M. (2009). Mimari Program Verilerinin Mekan Performansının Değerlendirilmesi Yoluyla Belirlenmesi. Eğitim Fakültesi Örneği. Erciyes Üniv. Fen Bilimleri Enst. Dergisi, sayı:25
- Aydın, S.(2010). Okul Binaları Mimarisiyle Öne Çıkmalı. [http:// www.baygri. com /2010/014/ okul-binalari-mimariyle- one-cikmali-html](http://www.baygri.com/2010/014/okul-binalari-mimariyle-one-cikmali-html) adresinden 01/05/2011 tarihinde alınmıştır.
- Balcı, Ali. (2007). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler, Ankara; PegemA Yayıncılık.
- Burden, P. E. (1995), Classroom Management and Discipline, Methods to facilitate Cooperation and Instruction, USA: Longman Publishers.
- Can, N. (2004). Öğretmenlerin Geliştirilmesi ve Etkili Öğretmen Davranışları. Erciyes Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 16, 103-119
- Çınar, C., Çizmeçi, F. Ve Akdemir, Z. (2007). 8 Yıllık Temel Eğitim Okullarında Müfredatın Gerektirdiği Mekan Standartlarının İstanbul Okulları Üzerinden Analizi. YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi YTÜ Arch. Fac. E-Journal. 4, 188
- Dinç, P., Onat, E. (2002). Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 17, No 3, 35-55.
- Erginer, Filiz (2006), Durum Çalışması, Araştırma Teknikleri Dersi Araştırmaları, Ankara Üniversitesi.
- Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1, 10

- Gedizlioğlu, L. (2001). Meb Okul Tip Projeleri Üzerine. Mimarlık Dergisi. 314, 7-11
- Glasser, W. Okulda Kaliteli Eğitim. <http://www.forumpaylas.net/egitim-fakultesi/54152-okulda-kaliteli-egitim-w-glasser.html>. Son erişim:01/06/2011
- Gök, H., Gürol, M. (2002). Zaman ve Ergonomik Açıdan İlköğretim Okul Binalarının Kullanım Durumu. Elazığ Fırat University Journal of Social Science, 2, 263-273
- İtez, A. (2005). Meb Okul Mimari Yapıları. <http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&JD=4109> adresinden 23/04/2011 tarihinde alınmıştır.
- Karasar, N. (2002). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara:Nobel yayınları
- Kolareviç, B. (2003). Architecture in the digital age-Desingn and Manufacturing, Spon Pres, London
- MEB 2010, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim kurumları Yönetmeliği, Temmuz 2010 tarihli ve 2634 sayılı Tebliğler Dergisi.
- Özkan, N. (2008). Meb APK Koordinasyon Kurulu Araştırma ve Planlama İşleri. Mimarlık Dergisi. 317, 10-12
- Özüekren, Y. (1982), Çağdaş temel eğitim yapılarında eğitsel mekan düzenlemelerine veri oluşturmak üzere donatı öğelerinin kullanıcı konforu açısından tasarımında kullanılabilir bir yöntem, *Doktora Tezi*, _TÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul (www.meb.gov.tr).
- Sarı, M., Cenkseven, F. (2008). İlköğretim öğrencilerinde okul yaşam kalitesi ve benlik kavramı. Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi. Cilt:5 Sayı:2
- Tanner, K. (1999). School Design Factors for Improving Student Learning Elementary, MA, HMFH Architects
- Türk Dil Kurumu 2010, İnteraktif Terimler Sözlük. <http://www.tdksozluk.com/s/interaktif/>.Adresine en son 01/06/2011 tarihinde sağlanmıştır.
- Uludağ, Z. (2008). İnsan ve Mekan İlişkisinde Okul. Eğitime Bakış Dergisi. 11, 23-31.
- Yıldırım,A., Şimşek, H. (2003). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları